

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.

35e jaargang nr. 1

jan.-febr. 2006

INHOUD

- Luc Devriese:	2
De opstandige Gentenaars:	
Eerst “Heren”, pas later “Stroppen”. Deel 1	
- Armand Heins:	15
Inventaire Archéologique: Leeuw de Wapens van Gent vasthoudend.	
- François dutré (†) - Robert Smet:	16
Herinneringen van twee leerkrachten aan de jaren die zij doorbrachten aan de Nijverheidsschool te Gent.	
- Herdenkingsdagen in 2006.	29
- Pierre Kluyskens:	31
Constant de Kerchove de Denterghem.	
- Roger van Driessche:	35
Hommage aan Schepen Napoleon De Pauw.	
- Alexander Karel Evrard:	40
Over zin en/of onzin van Straatnaam-vertalingen.	
- Erik De Keukeleire:	42
De verplaatsing van de Kruidtuin. Deel 2. 1898-1937.	
- Gent een Franstalige stad?	50
- Hugo Collumbien:	54
Gentse Memoriedagen: 31 juli - 1-2 augustus.	
- Bibliografie.	65
- Vraag en Antwoord.	67
- Jan Cleppe:	68
Gênsche Prâot.	

DE OPSTANDIGE GENTENAARS: EERST ‘HEREN’, PAS LATER ‘STROPPIEN’

Deel 1

Hoe zou het komen? Even alom bekend als de Gentenaars zijn als stroppen, even weinig is het geweten dat ze ooit de ‘heren van Gent’ genoemd werden¹. Ze hadden inderdaad die bijnaam, voor ze in 1540 ‘hun’ keizer Karel V in zijn ware gedaante leerden kennen en ‘stroppendragers’ werden².

Hun herenreputatie overleefde in recente tijden enkel in een nogal straf verhaal dat weinig of niet bekend is bij het brede publiek³. Het speelt zich af bij de onderhandelingen voor de vrede van Doornik die de felle Gentse opstand (1379-1385) tegen Lodewijk van Male in voor Gent zeer gunstige voorwaarden beëindigden. Het wil ons laten geloven dat de Gentse onderhandelaars toen geen zitkussens kregen, terwijl hun opponenten, de mannen van Filips de Stoute, schoonzoon en opvolger van de ondertussen gestorven graaf Lodewijk, daarvan wel voorzien werden. De Gentenaars vouwden hun kostbare mantels samen, gebruikten die als kussen en ...lieten ze liggen na afloop. Toen de ‘ceremoniemeester’ hen daarop attendeerde, antwoordden ze dat het hun gewoonte niet was na een vergadering de kussens mee te nemen.

Bij onderhandelingen probeerden de delegaties altijd wel rijkelijk uit te pakken om indruk te maken, maar dit overtreft toch alles, vooral als men daarbij bedenkt dat de Gentse afvaardiging zomaar eventjes uit 200 man zou bestaan hebben!⁴ Zelfs Conscience kan hier een punt aan zuigen.

Wat er ook van waar moge wezen, het zegt veel dat beide spotnamen, heren en stroppen, te maken hadden met het streven van Gent naar meer onafhankelijkheid tegenover de centrale macht. In deze bijdrage gaan we op zoek naar de achtergronden van de toch wel zonderlinge Gentse herenreputatie.

Te paard, niet geknield

Hoe en wanneer precies de Gentenaars aan die ‘herentitel’ geraakt zijn, valt niet met zekerheid te achterhalen. Het zou best kunnen dat ze die reputatie inderdaad bij de Doornikse vredesonderhandelingen in 1385 verwierven. Wat zich daar afspeelde, gaf er genoeg aanleiding toe. De goed geïnformeerde kroniekschrijver en tijdgenoot Jehan Froissart verhaalde⁵ hoe de leden van de Gentse delegatie de hertog en diens familie met nog een hele collectie andere hooggeboren dames en heren te Doornik opwachtten gezeten op hun paarden.

Froissart had aan één zin genoeg om de situatie ten voeten uit te schilderen: *ne oncques* (geen van hen) *descendirent de leurs cevaux, quant li dus* (duc, hertog) *et ses dames vinrent, mais à nus chiefs* (blootshoofds) *sus les camps* (ter plaatse) *et sus leurs cevaux il(s) inclinèrent le dus et les dames*. De Gentse houding verwekte heel wat ophef in het hertogelijke gevolg. Een Franse monnik bevestigde wat Froissart schreef en hij liet zijn verontwaardiging duidelijk blijken: de Gentenaars deden zich voor, niet als nederige smekende onderdanen, maar ze waren op rijk versierde paarden gezeten en zelf even pompeus opgetuigd⁶.

Hoe kwamen ze er toe? Een en ander kan verklaard worden doordat Gent na de nederlaag in 1382 te West-Rozebeke waar Filips van Artevelde viel, de strijd niet opgaf. Integendeel, de stad bleef het Gentse kwartier⁷ beheersen en de Gentenaars deden succesvolle uitvallen daarbuiten. Vandaar dat ze meenden niet als overwonnenen te moeten neerknielen. Dat zou trouwens hun onderhandelingspositie geschaad hebben. Alleen waren ze oorlogsmoe en de nieuwe heerser van zijn kant was blijkbaar wijs genoeg om voor vrede te kiezen, de beste oplossing zowel voor zijn onderdanen als voor hem zelf en de zijnen. Achter de schermen waren er trouwens al veelbelovende contacten geweest.

De eminente jurist en president van de Raad van Vlaanderen Philip Wielant (1441 of 1442 – 1520), gepokt en gemazeld als hij was in dit soort toestanden⁸, wist waarover hij het had toen hij schreef dat de Gentenaars te Doornik *ne voldrèrent ploër genoul ...* want argumenteerden ze, *la paix ne venoit point à leur requeste*. Pro forma allicht toonde de hertog zich mistevreden: *ce que le ducq print si mal qu'il eust volontiers rompu la journée*. Maar, zo vermeldden ook andere (niet eigentijdse) kronieken, de hoge dames uit het gevolg van de hertog, waar onder de hertoginnen van Brabant en van Henegouwen (allemaal familie), bemoeiden zich er mee. (Elles) *feroient l'obédience au nom de ceuls de Gand. Et la ducesse de Bourgoigne, Marguerite, véant (ziende) la grande humilité desdictes ... princesses, s'éleva du costé le ducq son mari et se alla mectre à genouls avecq elles et en pleurant pria pour ses subjectz de Gand*. Met het bekende gunstige gevolg⁹. Theatraler kan men het zich nauwelijks voorstellen. Het kussen- en het knielverhaal zijn van hetzelfde kaliber en vrijwel zeker apocrief, maar naar de geest zijn ze niet onjuist.

Les seigneurs de Gand

Zeker is dat de herenreputatie van de Gentenaars ruim een halve eeuw later gebruikt of misbruikt werd door de Bourgondische propaganda tijdens de

Gentse opstand die in 1453 met de nederlaag te Gavere beslecht werd. In een hertogelijke plakaatbrief van 31 maart 1452 werd het heel sterk gesteld. Onder de feiten die de *indignacion* van Filips de Goede opgewekt hadden, wordt aangehaald dat de Gentse topfiguren hun brieven net als prinses aanvingen met hun eigen namen: *et par leurs lettres, ou ilz se escripvent dessus comme princes*.

Men kan zich geen erger verwijt voorstellen vanwege een zo hoog geboren en machtige hertog tegenover gewone stedelingen. Maar het was wel wat overdreven. In iets realistischer woorden¹⁰ herhaalde de Henegouwse kroniekschrijver Mathieu d'Escouchy, overigens een trouwe adept van de Bourgondische zaak, bijna letterlijk de hertogelijke klaaglitatie, maar hij schrijft: *et en leurs lettres, missibles et publicacions s'escripvoient les seigneurs de Gand*. Dat Gentse herengedrag werd onderdeel van het Bourgondische discours. Toen Olivier de la Marche, maître-d'hôtel van Karel de Stoute, jaren later zijn mémoires schreef, had hij het over de plundertochten van de Gentenaars tijdens de opstand die de rijke boeren verweten dat ze *contre les seigneurs de Gand* waren om hen vervolgens te bestelen en dingen te doen die *gens sans raison et sans conduite peuvent faire*¹¹.

Voor een goed begrip: zich voordoen als een seigneur was voor de stedelingen bijna even verkeerd als zich gedragen als een *prince*¹². Ons lijkt dat misschien pietluttig, maar in die tijd zal dat wel even anders geweest zijn. Op zich zelf was misbruik van de titel al een zware inbreuk op de zogenaamd goddelijke en natuurlijke feodale maatschappelijke ordening.

De properheden vanden steden van Vlaendren

D'Escouchy en de andere Bourgondische hovelingen hadden min of meer gelijk. Al heel lang bleken de Gentenaars een reputatie in die zin te hebben. Klaarblijkelijk gedroegen ze zich soms op een ongebruikelijke manier als heren, zodanig zelfs dat ze een bijnaam aan overhielden.

In de bewaarde geschriften duikt de bijnaam voor het eerst op in de eerste regel van een kleurrijke en historisch buitengewoon interessante opsomming *De properheden* (eigenschappen, vergelijk: Fr. propriété, Eng. property) *vanden steden van Vlaendren* met de bijnamen van een zeventigtal Vlaamse steden en dorpen. Deze tekst kan bij benadering gedateerd worden in de periode 1347 – 1414¹³. Dat is dus geruime tijd voor het grote conflict met Filips en kan kloppen met de mogelijkheid dat de Doornikse onderhandelingen aan de basis lagen.

Vermoedelijk ontstonden die *Properheden* in een intellectueel milieu. Zo

begint de opsomming met de Vier Leden van Vlaanderen: Gent, Brugge, Ieper en het Brugse Vrije en de volgorde is verder voor de steden van enige omvang in dalende lijn van belangrijkheid. Hier alleen maar de eerste regels¹⁴:

De properheden van den steden van Vlaendren

*Heeren van Ghendt
Poerters van Brugghe
Kindre van Ypere
Darinc berders van den Vrien
Speerbrekers van Rysle
Ledechgangers van Oudenaerde
Pastei heters van Corterike
Scutters van Douay
Schip heeren van der Sluis
Cupers vanden Damme*

Heel wat namen verwijzen naar lokaal belangrijke en voor de hand liggende activiteiten zoals de Turf (darinc)branders van het Brugse Vrije, de Kuipers van Damme of de Schippers van Sluis. Sommige hierboven niet aangehaalde spotnamen zoals de Raapeters van Waas zijn nog bekend. Andere zijn moeilijk te interpreteren. De lediggangers van Oudenaarde behoorden waarschijnlijk tot de zelfde categorie als de ‘heren’ van Gent en de ‘poorters’ van Brugge¹⁵, maar wat te denken van de pastei-eters van Kortrijk of de speerbrekers en schutters van Rijsel en Douai? Of ook verder in de opsomming nog de Platte Gezellen van Sleidinge en de Dansers van Evergem, om maar in het Gentse te blijven?

Minstens een aantal spotnamen waren allicht ook wijd verspreid en gekend onder het volk, maar of dat ook met de Gentse ‘heren’ het geval was, weten we niet. Toch moet de naam althans in sommige kringen goed bekend gebleven zijn. Ruim anderhalve eeuw na de vermoedelijke ontstaansdatum vormden de *Properheden* ... immers de basis van *Mynen langen Adieu in het Testament rhetoricael* van de Brugse rederijker Edward de Dene. Hij neemt daarin vol zwier afscheid van de inwoners van de hele reeks Vlaamse steden en dorpen: *adieu dus tamelyck Vlaendren in ‘t ronde, adieu eer ik reyse naer Adams moer*. De opsomming verschilt slechts in bijkomstigheden van de originele ‘Properheden ...’. Zo prijkt bij de Bruggeling uiteraard niet Gent op de eerste plaats maar wel zijn vaderstad¹⁶. De tekst dateert uit 1560, twintig jaar dus nadat Karel V de inwoners van zijn geboortestad de strop omdeed, terwijl

diezelfde Gentenaars in meer volks milieu zeker al eerder voor stropdragers uitgescholden werden¹⁷.

Her, ser, mer, der en ver

Ook de 13de tot 15de-eeuwse ambtelijke archieven leren ons dat er toen schijnbaar nogal wat ‘heren’ rondliepen in de stad. De namen van sommige Gentenaars worden in diverse stukken voorafgegaan door een Duits lijkend *Her*; een zowaar Engels aandoend *Ser* of een wat raadselachtig *Der*, *Mer* en *Ver*.

Wat betekende dat allemaal? Het is eenvoudiger dan het lijkt en veel moet men er niet achter zoeken. *Her* is simpelweg de toen gebruikelijke schrijfwijze van Heer. De dubbele ‘ee’ was in de vroege 14de eeuw onbekend. Zo schreef men bvb. Merham in plaats van Meerham of Meerhem¹⁸.

Ser is de genitiefvorm: ‘sHeer’¹⁹. Een voorbeeld daarvan is de plaatsnaam Serraasgerecht. Vooraleer dit grondgebied, destijds een heerlijkheid samenvallend met de parochie Ekkergergem waarin onder andere de huidige Raas van Gaverestraat ligt, door Gent verworven werd, was een leen van de Sint-Baafsabdij gehouden door de heren van Gavere die allen Raas heette²⁰. Het was ‘sHeer Raas’ Gerecht.

De belangrijke Gentse familie Sersanders is een analoog geval. Hun 13de-eeuwse naamgever is zelfs precies bekend²¹. Deze lieden die hun fortuin vergaarden in de lakenhandel, werden oorspronkelijk serBraems genoemd en ze bewoonden eerst als erfgenamen van een allicht heel belangrijke heer Braem (Abraham), of ‘sHeer Braems’, het nu verdwenen Braemsteen in de Onderstraat. Maar familienamen waren toen nog helemaal niet of niet sterk gefixeerd. De nakomelingen van Alexander serBraems, kleinzoon van Braem werden als ‘sHeer Sanders’ (van heer Alexander) aangeduid. De ‘peetvaders’ Braem en Sander moeten meer dan anderen uit die familie indruk gemaakt hebben en beiden waren heren van aanzien: ze gaven niet alleen hun voornaam mee aan hun nakomelingen, maar ook hun aanspreektitel.

De *Ser* aanhef van de naam - eigenlijk moeten dat uitspreken als ‘seer’ - was ook buiten de bekende rijke families ruim verspreid. Een losse greep uit enkele 14de-eeuwse stadsrekeningen²² levert tal van illustere onbekenden op zoals Serdaneels, Serlambrechts, Serlennoets, Serleys, Sermaes, Sermagheleins, Serphilips, Serpieters, Ser(r)euks, Serthomaes of Servolkers. Waren dat allemaal afstammelingen van 13de-eeuwse patriciërs zoals de Sersanders of ook nog de Sersymoens, een andere bekende Gentse familie? Of werden ook sommige personen uit de nauwe entourage van belangrijke figuren, dienaren en

dergelijke naar hun ‘patroons’ genoemd en erfden ook de afstammelingen van dergelijke ‘lieden van’ zoals men ze aanduidde, van lieverlede de naam? Hoe het ook zij, al die ‘ser’namen tonen aan dat de titel van ‘heer’ te Gent veel gebruikt werd, ook al zijn er buiten één specifieke context, waarover in deel 2 meer, weinig geschreven bronnen die dat bevestigen.

En *Der*, *Mer* en *Ver* tenslotte? Naar analogie van *Ser*, afgeleid van *Her*; kan *Der* eigenlijk niets anders zijn dan ‘dHeer’, de Heer dus (spreek uit: Deer). *Mer* is een samentrekking van Mijn Heer. En *Ver* hoorde bij belangrijke vrouwen, zoveel is duidelijk. Ook de namen van deze vrouwen bleven wel eens gefixeerd tot familienamen met behoud van de aanspreektitel. Bekende Gentse voorbeelden daarvan zijn: verTrunen, verCeliens, verSaren, verClaren. Net als de bovenvermelde heren waren de vrouwelijke naamgevers allicht niet om het even wie. De ‘ver’ uit hun namen mag dus niet verward worden met de banale samentrekking ‘ver’ uit ‘van der’, (bvb. Verhaeghen uit Van der Haeghen), een toen nog niet gangbare vorm overigens.

Feodaliteit, adel en ‘erfachtige’ lieden

Her, ser ... dat alles ruikt al sterk naar prestige en titulatuur die we in een middeleeuwse context maar al te graag met adel of zelfs met feodale toestanden in verband brengen. De term heer (senior, seigneur) stamt inderdaad uit de feodaliteit²³. Maar daar hadden de hierboven vermelde rijke families in oorsprong niets mee te maken. Zij kwamen op en werden machtig in stedelijke gemeenschappen die buiten het feodale maatschappelijke kader ontstonden. Ze konden onmogelijk heren zijn die bescherming en goederen (meest onroerende) als leen gaven aan hun vazallen die van hun kant gehoor moesten geven en (meestal militaire) dienstverplichtingen nakomen.

De rijke stadsfamilies hadden oorspronkelijk ook niets gemeen met de adel. Ernest Warlop gaf in zijn grote studie²⁴ over de Vlaamse adel voor 1300 aan dat de 10de- tot 13de- eeuwse edelen zich onderscheidden van andere vrijen door een combinatie van rijkdom aan zowel eigen grondbezittingen en eigen mensen als aan grote lenen. Zij waren onbetwist heren in de feodale betekenis van de titel²⁵. De adel schijnt zijn nogal vage positie vooral consistent en algemeen aanvaard gemaakt te hebben door een strikte huwelijkspolitiek. Adellijk kon men in die vroege periode slechts zijn als men uit twee adellijke ouders geboren was. De groep werd daardoor en door de erfrechtelijke bevoordeling van de oudste zoon, echt een heel beperkt gezelschap²⁶.

In de 13de eeuw verarmde de adel aanzienlijk en dat stelde rijk geworden stedelingen al in die tijd in staat zich in die kringen te nestelen. Eerst kon dat

gebeuren door huwelijk met een adellijke dame, later ook via een adellijke heer, meestal een jongere zoon. Na de verhuis van de Gentse burggraven naar Heusden in 1212 of kort daarvoor, was er te Gent in de 13de eeuw geen ‘oude’ adel meer²⁷. Een huwelijk zoals dat van Geraard de Duivel, een jongere zoon uit de Gentse burggrafelijke familie, met de niet adellijke Elisabeth van Slote, dochter van een Gentse wolhandelaar, doorbrak de geslotenheid. Bekender nog werden de stedelijke families Utenhove en de al vermelde Sersanders die eveneens op deze manier allieerden met de burggrafelijke familie²⁸ die toen overigens al definitief van de macht die oorspronkelijk bij haar burggraventitel hoorde, verdreven was.

De Sersanders en Utenhove’s behoorden tot de heel wat grotere groep van de Gentse ‘erfachtige lieden’ of het stadspatriciaat²⁹. Deze stedelingen die tot 1301 het stadsbestuur onder het regime van de 39 (3 x 13) schepenen volledig in handen hadden, putten nog tot in de 14de eeuw aanzien (veel meer dan rijkdom) uit grondbezit³⁰. Dat bezit, waarvan in het stadsbeeld nu nog enkele gevels met opschrift ‘Vrij Huis – Vrij Erve’ getuigen, hield een aparte status in. Feitelijk betekende hun vrij eigen goed net hetzelfde als dat van de alodiale (niet in leen, maar in volle eigendom gehouden) gronden van de machtigste heren op het platteland, de hoogste adel en de rijkste abdijen inclus. Alleen betrof het meestal slechts enkele nietige bebouwde perceeltjes stadgrond³¹.

Naar mate de ene groep rijker werd en de andere armer, was er uiteindelijk zelfs geen inhoudelijk verschil meer tussen de edelen en vermogende burgers met eigen erfgrond die trouwens zelden hun enige onroerende bezit was. Vanaf de 13de eeuw, waarschijnlijk zelfs daarvoor, maar vooral daarna, verwierven burgers ook lenen³². Het kon zelfs voorkomen dat een adellijke een leen hield van hen³³. Dergelijke aanwinsten waren een middel om te klimmen op de sociale ladder. Veel lenen vormden trouwens ‘heerlijkheden’, met bij horende ‘heerlijke’ rechten, zoals uitoefening van justitie en andere nuttige en/of eervolle voorrechten. Met al deze bezittingen en rechten voldeden zeker de rijkste onder de ‘erfachtige lieden’ aan de hierboven door Warlop gegeven definitie van de 10de-13de-eeuwse adel. Maar, zoals al gezegd, deze groep hield de gelederen gesloten, zoveel mogelijk en zolang ze kon.

Aan de alleenheerschappij (let op het woord!) van de erfachtige lieden kwam echter al bij de aanzet van de 14de eeuw een einde. Bij de omwenteling die toen te Gent plaats greep, kwam het stedelijke grondbezit grotendeels in handen van hun tegenstanders in eigen stad. Het statuut van de gronden veranderde niet, maar de exclusieve juridische en politieke rechten die er aan verbonden waren, verloren in snel tempo aan inhoud.

In de 14de en 15de eeuw veranderde ook de adellijke status. Het was niet langer

meer in de eerste plaats een kwestie van geboorte³⁴. Het adelen van hofdienaren werd een belangrijk element in de grafelijke en later hertogelijke dominantiestrategie. Ook de adellijke aspiraties van sommige stedelingen kregen al of niet publieke erkenning. ‘Vivre noblement’ was blijkbaar een hoofdvereiste. Een nogal eigenaardige illustratie van dergelijke aspiraties vormt Jacob van Artevelde himself. Deze poorter, hostellier en bezitter van een heerlijke titel doodde in 1340 eigenhandig een Brabantse ridder omdat die beweerde dat Jacob niet van adel was. De historici Dumolyn en Van Tricht die nieuw onderzoek uitvoerden over de laatmiddeleeuwse Vlaamse adel, schetsten dit beeld van de Gentse situatie en ze halen voorbeelden aan van titels in 15de-eeuwse Gentse families waarvan de adeldom ten zeerste kan betwijfeld worden.

En de massa: hongerend naar herengoed

Bij al die echte rijkdom of schone schijn mogen we de naamloze massa's niet vergeten. Ook al mochten (sommige onder) de Gentenaars bogen op een herenreputatie, tegenover of naast deze enkelingen stonden de talloze gewone stedelingen. Hoe de tegenstelling tussen die twee categorieën tot uiting kon komen in een crisismoment, werd pregnant verwoord in een rijmkroniek uit 1379-1380³⁵. Die dateert uit het begin van de grote Gentse rebellie tegen Lodewijk van Male die zou uitmonden in de vrede van Doornik waarmee ons verhaal begon. De boerenopstanden (jacqueries) op het Franse platteland (1358) lagen nog goed in het geheugen en in Engeland giste een geweldige volksofstand die in 1381 onder leiding van Wat Tyler zou losbarsten. De onbekende auteur van de kroniek, vermoedelijk iemand uit de directe omgeving van de graaf, heftig tegenstander van de stedelijke aspiraties, vooral van de wevers (*lez horribles tisserans* in de tekst), gaf dat onder andere aan in de volgende krasse termen:

*Encore ont leur gueles fain(n = m)
Des biens des seigneurs estre plain*

Hier en op tal van plaatsen elders in de tekst³⁶ werd seigneurs als synoniem gebruikt voor de toen heersende leden van de stedelijke elites te Brugge, Ieper of Kortrijk en de graafgezinden te Gent. Indirect komt hieruit naar voor dat de rijke poorterij toen wel degelijk als een ‘herenstand’ beschouwd werd.

Tot zo ver dit eerste deel over de ‘heren’ van Gent. De kern van het verhaal moet echter nog komen. Het was niet de hierboven beschreven adel en evenmin waren het de erfachtigen die aan het einde van de 14de en het begin van de 15de eeuw aan de basis lagen van de unieke Gentse herenreputatie. In een tweede gedeelte zal te lezen vallen waar de Gentse seigneurs die zozeer op de zenuwen van Filips de Goede werkten, eigenlijk te vinden waren en hoe het verder verliep met de ‘hereneer’ van Gentse en andere stervelingen.

Luc Devriese
(’t vervolgt)

Toen de Gentenaars hun herenreputatie definitief verloren ...

Detail uit een gravure (1687, bewaard te Mechelen) van het karikaturale maneblossersproces voor de Privé Raad van Geel (bij de ‘zotten’), met de vroegste afbeelding van een stropendrager als spotnaam. Daarbij hoort een versje waarin de Gentenaars die willen lachen met de Mechelaars aangemaand wordt hun mond te houden: ... *dat sij peisen op den strop die sij draeghen rond den krop* (Reproductie uit DE RAADT, J. Th., 1904, p. 160 met dank aan Gilbert Deleu).

NOTEN

¹ Al heel lang geleden beschreven door Jules de Saint-Genois (DE SAINT-GENOIS, J., *Surnoms et sobriquets donnés aux villes et villages de Flandre*. In: *Messenger des sciences et des arts de Belgique*, Gent, 1838, deel 6, p. 13-24) en in de latere literatuur overgenomen (DE RAADT, J., Th. *Les sobriquets des communes Belges*, Brussel, 1904, p. 346-347; CORNELISSEN, J., *Nederlandsche volkshumor op stad en dorp, land en volk*, Antwerpen, 1930, deel 2, p. 25). Ook kort vermeld in DE POTTER, F., *Gent van den vroegsten tijd tot heden*, Gent, 1882, deel 1, p. 479-480.

² De Gentenaars kregen nog andere en minder vleiende spotnamen opgespeld op momenten dat het er warm aan toe ging. In 1582 kwamen vreemde soldaten aan de Petercelle (Kortrijkse) poort dreigen en 'hieten de borghers "Lieven" ende "buchers": "Wij mueghen alsoo wel beghinnen van nu hulieden te rooven, want het zal hulieden ghebueren: Lieven wort zeer cranck; hij en salts niet langhe houden'. "Lieven", Gentse volksheilige bij uitstek, was hier de verpersoonlijking van de Gentenaar. Buggerie ("buchers") was een schandnaam voor sodomie en in die tijd ook voor ketterij (*Chronijcke van Ghendt door Jan van den Vivere* in de ed. DE POTTER, F., Gent, 1885, p. 343). Nog een hele reeks scheldnamen voor bepaalde groepen Gentse opstandelingen in de Nota's Van Werveke (nr. 340) bewaard in het Gentse stadsarchief.

³ Vanwaar het kussenverhaal afkomstig zou zijn, is ons een raadsel. Of het een legende is die pas lang na de feiten zou ontstaan zijn, weten we niet. Het werd aangehaald in VAN EESBEECK, P., Filips de Stoute. In: GOV Heraut, jg. 20, juli 1985, p. 9 en COLLUMBIEN, H., *Ghendtsche Chronijcke* nr. 666 (27 april 1994), voor de Oost-Vlaamse Radio – VRT. Het verhaal is niet te vinden in de diverse kronieken die door kanunnik De Smet uitgegeven werden (DE SMET, J.J., *Corpus Chronicorum Flandriae*, Brussel 1865, 4 delen). De daarin niet opgenomen kroniek van Olivier van Dixmude, evenals Froissart een tijdgenoot, die eveneens over Doornik bericht (Ed. LAMBIN, J.J., Ieper, 1835, p. 21), vermeldt alleen 'quamen does die van Gent blydelycke met grooten state'. Nicolas Despars, die verschillende Vlaamse kronieken recycleerde tot een gedrukte, herdrukte en veelgelezen tekst, nam alleen dit laatste over (DESPARS, N., *Cronijcke van den Lande ende Graefshepe van Vlaenderen*. Deel 3, p. 143 in de Brugse uitgave van 1839).

⁴ Getal opgegeven door de wat dat betreft niet erg kritische KERVYN DE LETTENHOVE, J. *Oeuvres de Froissart. Chroniques*. Brussel, 1867-1877, deel 10 - notes, p. 568. De Gentenaars zouden 50 paarden bereden hebben.

⁵ IDEM, p. 407 en 426. Froissart mag dan wel 'embedded journalism' avant la lettre bedreven hebben in dienst van zijn hoogadellijke broodheren, hij zocht actief naar betrouwbare informatie bij eersterangsgetuigen en hij bezocht daarvoor in de bewuste periode onder andere Gent.

⁶ IDEM, p. 568 (notes). Notitie door de zogenaamde Religieux de Saint-Denis.

⁷ Het Gentse kwartier waar de Gentenaars het voor het zeggen hadden, als een van de vier Leden van Vlaanderen, omvatte ongeveer de huidige provincie Oost-Vlaanderen met daarbij nog het zuiden van West-Vlaanderen (de kasselrij Kortrijk) en het grootste deel van Zeeuws-Vlaanderen (het noordelijke deel van de Vier Ambachten).

⁸ LAMBERT, V., *Chronicles of Flanders, 1200-1500*. In: *Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Gent, 1993, deel 19, p. 149-167. Wielant speelde een eerstestapelsrol in de diplomatieke strijd tegen Maximiliaan van Oostenrijk. Hij vloog daarvoor zelfs twee keer de gevangenis in.

⁹ Wielant die voor wat de knielende hertoginnen betreft, vermoedelijk op latere bronnen steunde, schreef er bij, zoals hij bij dit soort gevallen meestal deed, 'Et dict l'histoire ...'. De tekst werd overgenomen uit DE SMET, J.J., 1865, deel 4, p. 312. Er is geen eigentijdse bron van de kniepisode bekend. Een breed uitgesponnen versie van precies hetzelfde knielverhaal in de

zogenaamde 'Rijmkronyk van Vlaenderen' Ed. DE SMET, J.J., ibidem deel 4, p. 891. Het werd ook aangehaald door Meyerus, d'Oudegherst (zeer aandoenlijk) en andere vroege Vlaamse geschiedschrijvers tot in de 19de eeuw.

¹⁰ De twee teksten met elkaar vergeleken in POPULER, M., *Le conflit de 1447 à 1453 entre Gand et Philippe le Bon, propagande et historiographie*. In: *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Gent, 1990, deel 44, p. 118-119. Ook Frans De Potter zocht het hier: 'Vanwaar komt die benaming (van heren)? Ongetwijfeld ziet zij terug naar de gulden eeuw, in welke de stad het toppunt bereikte van hare macht en luister; toen vorsten met haar in verbond traden of met haar rekenen moesten; toen hare wethouders, den kanselarijstijl der vorsten navolgende, ten hoofde hunner akten plachten te schrijven: Wij schepenen, of: Wij schepenen ende raed. Maar toen de heeren van Gent in 1453 eindelijk hunnen overheer gevonden hadden, verbood deze hun, zich nog den titel toe te eigenen' (DE POTTER, F., 1882, deel 1, p. 479-480). Zoals hierna beschreven dateert de herentitel echter van ruim voor de opstand tegen Filips (ten laatste 1414).

¹¹ *Mémoires d'Olivier de la Marche*. Ed. BEAUNE, H., D'ARBAUMONT, J., Parijs, 1884, deel 2, p. 221.

¹² Ook Froissart wist dat 'li plus riche(s) et plus notable(s)' van het opstandige Gent geen 'signeur(s)' waren, maar 'mescheans gens'.

¹³ Datering afgeleid door de Saint-Genois (p. 23) uit het feit dat de 'zalmeters' van Mechelen in het lijstje voorkomen. De aangehaalde lokaliteiten waren allen in het toenmalige graafschap Vlaanderen gelegen. Mechelen hoorde daar slechts vanaf 1347 en tot 1414 bij en hun spotnaam 'maanblussers' verwierven ze pas in 1687.

¹⁴ De transcriptie is van de hand van De Raedt uit een manuscript in de Koninklijke Bibliotheek dat ca. 1900 het nr. 837-845 (f. 106-107v.) droeg. Een gebrekkige versie gepubliceerd in 1835 (MONE, J.F. in *Anzeiger für Kunde der Teutschen Vorzeit*, 1835, p. 299) werd overgenomen door WILLEMS, J.F., *Den Langen Adieu, referein van Eduwaert de Dene*. In: *Belgisch Museum*, Gent, 1839, jg. 3, p. 99-104

¹⁵ Vermoedelijk waren 'ledechgangers' te Oudenaarde poorters 'die van ghiene ambachte waren' (VUYLSTEKE, J., *Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Gent, 1900, deel II, p. 589), misschien te vergelijken met de Engelse leisure class. Maar waarom zouden die precies voor Oudenaarde typisch geweest zijn?

¹⁶ De tekst van de Dene werd een jaar nadat de Saint-Genois zelf vastgesteld had dat zijn versie gemaakt was naar een slordige transcriptie (DE SAINT-GENOIS, J., 1883, p. 513) op aangeven van deze auteur opnieuw uitgegeven in het hierboven aangehaalde artikel van Willems.

¹⁷ Al in 1540, onmiddellijk na de straf, zag het stadsbestuur zich genoodzaakt een voorgebod af te kondigen waarin verboden werd "te schimpen ofte gecken ofte verwijten in der eeuwichheit van het vonnesse dat den keyser onlanx heeft uuytghegheve binnen Ghendt van het draghen van den stroppe ofte anderssins, daer grooten twist af soude commen als dootslaghen, vechtingen, kivinghen ende andere zaecken" (*Chronijcke van Ghendt door Jan van den Vivere*, ed. DE POTTER, F., 1885, p. 186). Veel zal het niet uitgehaald hebben. Verschillende veroordelingen daarvoor tijdens de 16de eeuw zijn te vinden in het Gentse stadsarchief, nota's Van Werveke nr. 340.

¹⁸ De dubbele ee kwam uitzonderlijk al in de 14de eeuw voor, bv. in de Gentse stadsrekeningen *Int jaer Ons Heeren als men schreef 1361* bewaard in Stadsarchief Gent (SAG, reeks 400, nr. 9, f. 117 en 132v).

¹⁹ VERWIJS, E., VERDAM, J., *Middelnederlandsch Woordenboek*, sGravenhage, 1907, deel 7, kolom 981. In dit werk ook de andere hier relevante woorden. De s waarop alle 'ser' namen eindigden (vb. Sersanders), is eveneens een genitiefvorm. Ser werd dus niet afgeleid uit het Latijnse senior (oudere) waaruit het Franse seigneur, het Engelse sir, ons woord sire en ook het

vanaf de 17de eeuw bij ons algemeen gebruikelijke sieur ontstonden.

²⁰ GYSSELING, M., *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, Antwerpen, 1954, p. 74. Andere plaatsnamen met 'ser' verdwenen: Ser Boudinsbrugge (nu Zuivelbrug), Ser Godeverds steghe (nu Gruuthusestraat), Ser Machlems strate (bij de Sint-Baafsabdij, verdwenen), Ser Soimans strate (nu Dobbel Slot). De naam Sanderswal (tser Sanders walle) die herinnert aan de familie Sersanders, verdween eveneens, maar werd in de 20ste-eeuw heropgevestigd.

²¹ BLOCKMANS, F., *Het Gentsche stadspatriciaat tot omstreeks 1302*, Antwerpen, 1938, p. 314 en passim.

²² *Gentse stads- en baljuwsrekeningen (1365-1376)*, Ed. NICHOLAS, D., PREVENIER, W., Brussel, 1999, Index p. 522-523.

²³ De feodale terminologie in GANSHOF, F.L., *Qu'est-ce que la Féodalité*, Brussel, 1957, 3de uitg., p. 94-95. Tegenover de 'senior' (seigneur, heer) stond de 'vassus', 'vasallus' (vazal) of ook de 'fidelis', 'homo' en 'miles' (man of leenman, soldaat of ridder, allen gedeeltelijk synoniemen van vazal). De zeker in latere tijden veel gebruikte Latijnse vertaling van 'heer' in 'dominus' was eigenlijk niet correct. Het Romeinse begrip 'dominus' dekt niet helemaal dezelfde lading (zie ook deel 2).

²⁴ WARLOP, E., *The Flemish nobility before 1300*, Kortrijk, 1975, deel 1, p. 317-328. De definitie van de adel en het verdere verhaal ervan is hieraan ontleend (vooral deel 1, p. 21-32 en p. 104).

²⁵ Dat de edelen 'heren' waren, belette niet dat ze hun lenen, de bouwstenen van de feodaliteit, hielden van andere meestal nog hogere heren, zoals de graaf of de abdijen. De edelman was steeds en heer en vazal. De belangrijkste lenen werden door en van edelen gehouden, maar ook niet-edelen hielden lenen of waren vazallen (HEIRBAUT, D. *Over heren, vazallen en graven. Het persoonlijke leenrecht in Vlaanderen ca. 1000-1300*, Brussel, 1997, 75-76). Waar het onderscheid tussen al of niet belangrijk precies lag, is niet duidelijk.

²⁶ Het leenerfrecht was uitzonderlijk in de bevoordeling van één enkele erfgenaam. De oorsprong daarvan was te vinden in de primitieve 'personele unie' tussen heer en vazal. Delingen zouden de dienst van de vazal immers in het gedrang gebracht hebben. Dit systeem werd echter niet volgehouden (GANSHOF, F.L., 1957, p. 180-183). Warlop beschreef hoe de beslotenheid van deze groep een dubbel snijdend zwaard was. Indien volgehouden, zou het onvermijdelijk tot de totale ondergang er van leiden.

²⁷ Warlop (deel 3, p. 827-829) vermeldt naast de burggraven te Gent alleen een verder onbekende familie van 'dives' (rijken) die tussen 1115 en 1140 als 'nobilis' aangeduid werd. Alleen enkele voornamen waren terug te vinden.

²⁸ Bij Warlop de voorbeelden van Geraard de Duivel en de Utenhove's en bij Blockmans (BLOKMANS, F., 1938, p. 345-346) nog andere. Het best bekende 13de-eeuws Gents geval betreft Alexander Braem, zoon van Boudewijn Braem, kleinzoon van Abraham 'de Gandavo'. Deze kocht in 1231 de Wal, of het Hof ten Walle, het latere Prinsenhof van de Gentse burggraaf en zijn vrouw. De koop en het uithuwelijken van een dochter door Alexander aan een broer van de burggraaf, was symptomatisch voor de verhouding tussen stadspatriciaat en feodale adel in die tijd (LALEMAN, M.C., STOOPS, G., De Wal in de 13de en de 14de eeuw. In: *Het Prinselijk Hof Ten Walle in Gent*, Gent, 2000, p. 16). Deze jongere zoon kon echter, net als de welbekende Geraard, geen rechten laten gelden op de Gentse burggravijs. Deze kwam via het feodale erfrecht aan het einde van de 14de eeuw in handen van de Franse familie de Melun en eindigde in de 18de eeuw met de prinsen de Soubise.

²⁹ De Gentse 'viri hereditarii' of 'erfachtige lieden' werden grondig bestudeerd en beschreven door Frans Blockmans (BLOCKMANS, F., 1938, pp. 574).

³⁰ Dat 'vrije' grondbezit was zeker in de 14de eeuw heel beperkt. Slechts 3% van het aantal

Gentse huizen waarover gegevens voorhanden zijn voor de jaren 1380-1389, waren ‘vrij huis, vrij erf’. Toen bezaten de stedelingen al aanzienlijke grondoppervlakten buiten de stad die agrarisch uitgebaat werden (WYNANT, L., *Peiling naar de vermogensstructuur te Gent op basis van de staten van goed, 1380-1389*. Reeks Standen en Landen, Heule, 1973, deel 63, p. 78 en kaartje).

³¹ BLOCKMANS, F., 1938, p. 367. Citaat: ‘De percelen portusgrond, die tot dan (1300) de hereditas der erfachtige lieden hadden uitgemaakt en ondanks de belachelijke onbenulligheid ervan, het substraat van de juridische privilegiëring dier kaste gebleven waren ...’.

³² GANSHOF, F.L., 1957, p. 216; BLOCKMANS, F., 1938, p. 343.

³³ HEIRBAUT, D., 1997, p. 79-80.

³⁴ DUMOLYN, J., VAN TRICHT, F., Adel en nobiliteringsprocessen in het laatmiddeleeuwse Vlaanderen: een status questionis. In: *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, Den Haag, 2000, jg. 115 nr. 2, p. 197-222; IDEM, De sociaal-economische positie van de laatmiddeleeuwse Vlaamse adel: enkele trends. In: *Handelingen van de Genootschap voor Geschiedenis*, Brugge, 2000, jg. 137, nr. 1-2, p. 3-46. Naamervers van de 13de-eeuwse heer Sander uit de Onderstraat metamorfoseerden in de 17de eeuw tot Sersanders de Luna, met de vanaf die tijd voor adellijke families onvermijdelijke ‘scharmier’ dus. Hoe het zat met de continuïteit in de overerving, laten we graag aan anderen over. De meeste ‘ser’namen hielden het zo lang niet uit, althans niet in adellijk milieu. In de door Justus Billet opgestelde (erg lange en ‘meer dan volledige’) lijst van 17de-eeuwse Gentse adel vinden we daarvan alleen Sersanders terug (in deel 5 van de *Politije Boecken 1658 – 1666*, fragmentarisch uitgegeven door DE BUSSCHER, E., *Juste Billet, chroniqueur Gantois au XVIIe siècle*, Gent, 1873, p. 189-196).

³⁵ Chronique rimée des troubles de Flandre en 1379-1380 (Ed. PIRENNE, H.). Opgenomen als deel 1 in: *Verhandelingen der Maatschappij voor Geschied- en Oudheidkunde te Gent*, Gent, 1902, pp. 1-62.

³⁶ Stedelijke ‘seigneurs’ aangehaald in versregels 351, 394, 703, 763, 791, 792, 804, 816, 852, 896, 921, 966, 969, 1058, 1119, 1132 en 1159.

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 136

Op 10 november 1899 stelde Armand Heins in de rubriek “Beeldhouwwerken - Museum van de ruïnes van de gewezen St.-Baafsabdij - XVIe - XVIIe eeuw” in het Frans een fiche op over:

Leeuw de Wapens van Gent vasthoudend

Onder de stukken interessant beeldhouwwerk die bewaard worden in de tuinen van de ruïnes van de St.-Baafsabdij kan deze leeuw vermeld worden.

Hij is uitgevoerd in witte steen en heeft een hoogte van 1,35 m. Hij is heden geplaatst in dit deel van het museum van stenen voorwerpen dat aangeduid wordt als de crypte van St.-Gerard. Hij is volledig misvormd wegens zijn lange blootstelling aan de weersomstandigheden in open lucht.

Nochtans, hoe ruw en geschonden hij ook is, toch trekt dit decoratief overblijfsel de aandacht wegens zijn fier voorkomen en de mooie silhouet van het ensemble.

Het best bewaard deel is de cartouche vastgehouden door de zittende leeuw. Men ziet er de wapens van Gent, naast de Maagd die omringd wordt door de symbolische omheining. Dit zeer kunstig deel doet betreuren dat het werk zo veel geleden heeft.

Men kan het toeschrijven aan de een of andere lokale kunstenaar uit de XVIe of XVIIe eeuw, misschien wel in het begin van deze laatste eeuw.

Dat beeld dat afkomstig is van het oud Prinsenhof werd een 20-tal jaren geleden aan het museum geschonken door Mr. Charles de Hemptinne.

Het is moeilijk zich exact uit te spreken over zijn origine en zijn bestemming. Zoals het ons bereikt heeft vormt het een goed voorbeeld van dit genre versieringen. Men zag vroeger op de Vismarkt (nu Groentenmarkt) vier van deze groepen op zuilen, zoals aangetoond wordt door Sanderus in de *Flandria Illustrata*.

HERINNERINGEN VAN TWEE LEERKRACHTEN AAN DE JAREN DIE ZE DOORBRACHTEN AAN DE NIJVERHEIDSSCHOOL TE GENT

Van de heer Erik Platteeuw (Sint-Michiels) ontvingen wij volgend schrijven: “Als reactie op uw brief bezorg ik u hierbij een tekst met herinneringen aan de Gentse Nijverheidsschool na de tweede wereldoorlog en zijn directeur. Deze tekst werd mij bezorgd door Robert Smet, ere-inspecteur-generaal van het technisch onderwijs en mag worden gepubliceerd. Zijn co-auteur, François dutré was rijksinspecteur technisch onderwijs en is overleden in 2003”.

Twee leerkrachten van totaal verschillende disciplines (voor de ene bouwkunde, voor de andere elektronica en regeltechniek) waren in de jaren vijftig en zestig na de Tweede Wereldoorlog respectievelijk zeventien en veertien jaar verbonden aan de Rijkshogere Technische en Handelsschool te Gent, in de volksmond doorgaans ‘de Nijverheidsschool’ genoemd, of in het Gentse ook wel ‘den Indus’ (école industrielle). Thans is dat een Koninklijk Technisch Atheneum.

Ze hebben getracht hierna enkele herinneringen aan die periode vast te leggen. Maar tevens verzoeken ze de lezer hen te willen verontschuldigen indien sommige aangehaalde namen en data niet 100% exact zouden zijn, hoewel daartoe een ernstige inspanning werd geleverd. Maar er gingen intussen bijna een halve eeuw over heen en het geheugen heeft beperkingen.

De beschouwde periode ging door onder het directoraat van de heer Francis Cocquyt. Geen wonder dus dat deze herinneringen door de figuur van deze directeur gedomineerd zijn. Te meer omdat deze directeur een diepe stempel heeft gedrukt, niet alleen op zijn school, maar ook op het hele technisch onderwijs. Dit laatste wordt wel eens uit het oog verloren en het is goed dat allen die momenteel het technisch onderwijs behartigen dit weten;

A. GEMEENSCHAPPELIJKE HERINNERINGEN

1. Wie was Francis Cocquyt?

Francis Cocquyt (° Gent 19 mei 1898, † Gent 16 april 1986) was een arbeiderszoon met een B2-diploma van werktuigkundig tekenen. In 1913 begon hij als werktuigkundig tekenaar bij de gekende firma Carels te Gent. Dat was een

van de eerste bedrijven die van de constructie van stoommachines overschakelde naar die van dieselmotoren. Cocquyt vertelde graag dat op zekere dag niemand minder dan Rudolf Diesel, de uitvinder van de dieselmotor (1892), naast zijn tekenplank stond en hem allerlei vragen stelde. Enkele maanden later was diezelfde Rudolf Diesel op geheimzinnige wijze verdwenen en men heeft hem nooit meer teruggevonden.

In 1914 ging Cocquyt over naar de Anglo-Belgian Company (autobanden) in Evergem bij Gent en in 1922 naar de firma Sabbe en Steenbrugge te Roeselare. De reden van die mutaties is ons niet bekend.

In 1924 werd Cocquyt leraar werktuigkunde aan de Nijverheidsschool (avond- en weekendonderwijs) en in 1926 tevens lesgever aan de Hogere School voor Gistingbedrijven, beide te Gent.

2. Het ontstaan van de zogenaamde K-groep

Toen de Duitsers in mei 1940 ons land binnenvielen, vluchtte Cocquyt zoals zovele Belgen naar Frankrijk. Toevallig logeerde hij daar in een hotel, waar ook Camille Huysmans en Julien Kuypers logies hadden gevonden. De drie heren leerden elkaar spoedig kennen en wisselden van gedachten over de toekomst van ons land. Ook het onderwijs kwam ter sprake en specifiek de rol die het Belgisch technisch onderwijs zou moeten vervullen van zodra de oorlog voorbij was. Huysmans had het technisch onderwijs leren kennen als leraar aan de Université du Travail te Charleroi en er een grote waardering voor leren opbrengen.

De Belgische Staat had tot dan toe alleen aandacht gehad voor het middelbaar onderwijs en weinig interesse betoond voor het technisch onderwijs. Daarvoor had hij het initiatief overgelaten aan provincie- en gemeentebesturen en aan de vrije inrichtende machten. Huysmans was van mening dat daarin na de oorlog verandering moest komen.

Nadat België door de 'Blitzkrieg' in enkele weken volledig door de Duitsers was ingepalmd, trok Huysmans naar London om er de Belgische Regering in ballingschap te vervoegen. Kuypers en Cocquyt daarentegen keerden terug naar België.

Evenwel was tussen deze drie personen een band ontstaan, die na de oorlog, vooral vanaf 1947, gevolgen zou afwerpen. In het Ministerie van Onderwijs sprak men van 'de K-groep', wijzend op de gesproken eerste letters van Camille (Huysmans), Kuypers en Cocquyt. Hoewel sommige spirituele geesten er een variatie op nahielden, namelijk Camille, Kuypers en de Kleine. Cocquyt was immers een kop kleiner dan de twee andere.

3. De hogere Nijverheidsschool te Gent

Deze school werd in 1937 door de Staat van de stad Gent overgenomen. Ze omvatte toen:

- een sterk bevolkte avond- en weekendschool met meer dan 500 cursisten; dat was de feitelijke ‘Nijverheidsschool’:
- een in 1929 gestarte en in 1933 erkende ‘Bijzondere School voor Technisch Ingenieur’ met afdelingen Mechanica, Elektriciteit, Scheikunde, Weefkunde, Spinkunde, Verf- en Appreterkunde, alle drie leerjaren omvattend; de afdeling Elektriciteit werd vermoedelijk in 1939 opgedeeld in een richting Sterkstroom en een richting Zwakstroom, daarbij het voorbeeld van de universiteit volgend.

De school werd tot aan het eind van de Tweede Wereldoorlog bestuurd door ir. Roels, een in het Gentse gekende figuur, een vurig radio-amateur en lid van de Verbeteringsraad voor het Technisch Onderwijs.

Vanaf 1 september 1945 werd de directie ad interim waargenomen door de onderdirecteur ir. André Bonte.

4. Hoe Cocquyt directeur werd van de Hogere Nijverheidsschool

In 1946 werd de naar België teruggekeerde Huysmans korttijdig Eerste Minister. Bij de regeringwissel van september 1947 werd hij Minister van Onderwijs. Het was in die hoedanigheid dat hij zich voornam in de kortst mogelijke tijd te zorgen voor de uitbouw van een net van rijkstechnische scholen.

Hij vergat ook zijn vrienden van 1940 niet en benoemde Kuypers tot secretaris-generaal en Cocquyt tot directeur van de Hogere Nijverheidsschool. Die laatste benoeming veroorzaakte wel enige deining om volgende redenen:

1. De directie van de school had voordien steeds in handen vertoefd van een universitair ingenieur (dat was zelfs het geval voor de Stedelijke Carelsschool, die slechts de niveaus A3 en A4 bezat).
2. De meeste leraars van de Bijzondere School voor Technisch Ingenieur waren universitaire ingenieurs (A. Bonte, A. De Bruyne, A. De Mynck, R. Vlaeminck, G. De Waele, E. Heungens, G. Spae...). Daaronder bevonden zich zeker potentiële kandidaten voor de directeurspost.
3. De waarnemende directeur Bonte moest terug onderdirecteur worden, in feite een degradatie.

Begrijpelijkerwijze had directeur Cocquyt van al deze mensen eerder tegenwerking dan steun te verwachten. En wanneer een ingenieur als nieuwe leraar zijn intrede deed in de school, werd hij door de ‘oude garde’ onmiddellijk ingelicht over ‘de politieke benoeming’ van de huidige directeur.

5. De uitbouw van een net van rijkstechnische scholen over het ganse land

Voor die uitbouw deed Huysmans een beroep op de medewerking van Cocquyt. Hij verleende deze een bijzondere opdracht, die erin bestond uit te zien waar nieuwe rijkstechnische scholen best zouden ingeplant worden en voorbereidingen te treffen voor het aankopen of inhuren van bestaande gebouwen of voor de aankoop van bouwgrond. Voor die opdracht kreeg Cocquyt van de minister tijdelijk de titel van adviseur en de wedde van een inspecteur-generaal.

Dankzij Cocquyt ontstonden in snel tempo een hele reeks rijkstechnische scholen, o.m. in Anderlecht, Diest, Diksmuide, Hasselt, Irchonwelz, Izel, Kortrijk, Namen, Peruwelz en Quaregnon.

De meeste van deze scholen werden voorlopig gehuisvest in gehuurde gebouwen, vaak verlaten fabrieksgebouwen, of in prefabpaviljoenen. Dat ‘voorlopig’ duurde meestal vele jaren, want het Bestuur der Gebouwen van het Ministerie van Openbare Werken, dat toen met de bouw en het onderhoud van de rijksscholen gelast was, kon onmogelijk tijdig volgen.

Gedurende die bijzondere opdracht werd de directie van de Nijverheidsschool tijdelijk toevertrouwd, niet aan onderdirecteur Bonte zoals men normaal zou verwachten, maar aan een leraar wiskunde: Edmond Henzen.

6. De eerste expansie van de Hogere Nijverheidsschool

In weerwil van zijn ministeriële opdracht liet Cocquyt zijn eigen school niet in de steek. In september 1947 breidde hij ze uit met:

- Middelbare Normaalleergangen of D-leergangen
- een graduaat Handel (2 jaar)

Die laatste uitbreiding gaf aanleiding om de naam van de school te wijzigen in Rijkshogere Technische en Handelsschool.

In september 1948 breidde Cocquyt zijn school opnieuw uit met vijf afdelingen op secundair niveau (A2): Machine- en Metaalbouw, Elektriciteit Sterkstroom, Scheikunde, Bouwkunde, Houtbewerking, alle 3 leerjaren omvattend. En de A1 werd uitgebreid met een afdeling Bouwkunde.

In 1949 kreeg de school ook een internaat.

Al die uitbreidingen schiepen een groot plaatsgebrek. Men had er min of meer op gerekend dat de textielafdelingen uit de school zouden verdwijnen. Die waren immers bij RB van 31 december 1947 van de Nijverheidsschool afgescheiden om een aparte school te vormen: het Belgisch Textielinstituut. Daarvoor werd een nieuw gebouw gepland in de Voskenslaan achter het Sint-Pietersstation te Gent, met vier enorme werkplaatsen. Maar door allerlei financiële hinderpalen vorderden de bouwwerken zeer traag en pas in 1961 konden de werkplaatsen in gebruik genomen worden. De voorbouw met klaslokalen en burelen ontbrak nog volledig.

Inmiddels was men verplicht klassen met scheidingswanden te verdelen en zolderruimten tot klassen te omvormen. De Rijksgebouwendienst kon een blok bouwvallige huizen tussen de school en de Sint-Agnetestraat onteigenen en slopen. Daarvoor kwam er een terrein vrij van ca. 20 a. en daar werden in allerlei paviljoenen opgetrokken.

Het waren prototypes van prefabbouw, niet eens thermisch geïsoleerd. 's Winters werden ze verwarmd met gasradiators. De uitlaat voor het verbrande gas bevond zich vlak onder de kantelramen. Zette men, met het oog op ventilatie, een raam open, dan kwamen de rookgassen langs daar binnengewaaid. Dat heeft meer dan eens leerlingen bewusteloos gemaakt.

Op 11 augustus 1949 werd Huysmans vervangen door Mundeleer en deze op zijn beurt op 14 augustus 1950 door Harmel. Hierdoor werd een punt gezet achter de bijzondere opdracht van Cocquyt, die terug moest keren naar zijn school.

7. Cocquyt terug op zijn school

Einde van de K-groep? Zeker niet, want Kuypers bleef immers op post als secretaris-generaal en zou in 1954 kabinetschef worden van minister Collard, die Harmel opvolgde. Huysmans bleef politiek zeer actief en werd in 1954 voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Ook kon Cocquyt blijven rekenen op de steun van bepaalde ambtenaren van het ministerie, zoals Closset en jw. Iwens. Deze trachtten goed te staan met hem, want de expansie van het technisch onderwijs kon voor hen wel eens promotiekansen meebrengen en ze kenden maar al te goed de politieke macht van Cocquyt. Deze bleef zetelen in allerlei commissies, o.m. in de Belgisch-Nederlandse Commissie belast met de vergelijkende studie van de terminologie van het technisch onderwijs in de West-Europese landen. Vele ambtenaren bleven hem aanspreken, de een met 'mijnheer de adviseur', de ander met 'mijnheer

de inspecteur-generaal'.

In ieder geval slaagde hij erin de expansie van zijn school onverminderd voort te zetten. Zo werd achtereenvolgens gestart met:

- in 1952: een aanvullend jaar afdeling A2-zwakstroom;
- in 1954: een aanvullend jaar A2-Auto- en Landbouwmechanica;
- in 1955: een Technisch Humanoria (niveau A2) (zie verder);
- in 1956: • een afdeling A1-Bedrijfselektronica en -automatisatie
  - een gelijknamig aanvullend jaar A2;
- in 1959: • een aanvullend jaar A2-Betonkunde;
  - een aanvullend jaar A2-Meetkundige-Schatter van Onroerende Goederen;
- in 1960: een aanvullend jaar A1-verkoop, Marktstudie en Distributie;
- in 1962: een afdeling A1-Metaalkunde;
- in 1963: een aanvullend jaar A2-Televisie.

Al deze nieuwe afdelingen en aanvullende jaren werden in ruime mate van de nodige didactische uitrusting voorzien. Bovendien werd het reeds bestaande machinepark van de werkplaatsen voor meer dan de helft vernieuwd. Geen tweede technische school in Vlaanderen beschikte op dat ogenblik over een dergelijke moderne uitrusting.

Het was ook een feit dat de aanwezigheid in dezelfde school van de A1 en de A2 bevruchtend werkte in twee richtingen. Het studieniveau van de A2 werd door de aanwezigheid van de A1 opgetrokken en de A1 vond een goede voedingsbodem bij de beste A2 afgestudeerden.

In 1964 werd het grauaat Handel opgedeeld in 1) Boekhouden, Organisatie en Fiscaliteit, 2) Moderne Talen-Secretariaat. Die splitsing was door Cocquyt voorbereid, maar hij kon er de realisatie niet meer van beleven omdat hij in mei 1963 met pensioen ging.

8. Het bijzonder geval van de Technische Humanoria

De oprichting, voor het eerst in ons land, van een Technische Humanoria, was een risicovolle stunt van Cocquyt.

Cocquyt had voor die oprichting wel toelating gevraagd aan het Ministerie, maar deze niet gekregen. Desalniettemin dreef hij zijn wil door en begon in september 1948 met een Technische Humanoria.

Omdat er maar geen schot kwam in de erkenning van die afdeling haalde hij op zekere dag een leraar wiskunde (Jozef Cardon), een leraar geschiedenis (Maurice Coppieters) en een leraar technische vakken (Firmin Daes) onverwachts uit hun klas en zegde hen: "Ge moet onmiddellijk met mij mee naar

Brussel. De reden daarvan zal ik u onderweg wel uitleggen”.

Onderweg vertelde hij hen dat die ‘stommerikken’ daar in Brussel maar niet wilden begrijpen wat een Technisch Humaniora in feite was, en dat zij dat met hun drieën eens aan hun verstand moesten brengen van die verkalkte geesten. De drie verbaasde leraars vroegen zeer voorzichtig wat de directeur zelf door een Technisch Humaniora verstond. Waarop Cocquyt antwoordde: “Weet gij dan dat zelf niet? Dat is een humaniora waarin niet alleen een basis wordt gelegd van algemene vorming, maar tevens van technische vorming; een humaniora waarin men niet gaat uitweiden over Alexander de Grote, Lodewijk XIV^{de} en Napoleon, maar over de grote technische realisaties en over uitvinders zoals Gustave Eiffel, Lieven Gevaert, Leo Baekeland, Rudolf Diesel, Werner von Siemens”. En verder zegde hij “Gij, Cardon, gaat hen daar eens uitleggen welke wis- en natuurkunde in zulke humaniora moet gegeven worden. Gij, Coppieters, welke algemene vakken. En gij, Daes, welke technische vakken.”

Onnodig te zeggen dat de drie leraars de rest van de rit naar onze hoofdstad in alle stilte hun hersens pijnigden om argumenten te kunnen aanvoeren voor een Technisch Humaniora, een begrip waarvan ze nooit eerder hadden horen spreken.

Het uitblijven van de erkenning van de Technische Humaniora was in feite gelegen in een verdeeldheid van meningen over de opportuniteit van een dergelijke afdeling. Minister Harmel legde de zaak voor aan de Hoge Raad voor het Technisch Onderwijs, die hij in 1951 opnieuw geïnstalleerd had. Maar daar ook raakte men het niet eens.

Van de kant van het middelbaar onderwijs was men in principe niet gekant tegen een meer algemeen vormende studierichting in het technisch onderwijs, maar men was er wel tegen gekant dat deze de naam Humaniora droeg. Uiteindelijk kwam men tot volgend akkoord: de afdeling mocht worden opgericht doch onder de naam Industrieel-Wetenschappelijke. Pas in 1958 werd dit voorstel door de minister goedgekeurd. Intussen hadden de afgestudeerde leerlingen van de Technische Humaniora van 1951 tot 1958 moeten wachten op een officiële erkenning van hun diploma.

Toen we jaren later als inspecteur het Vlaamse land doorkruisten om overal technische scholen te bezoeken, zegden sommige directeurs ons met een zekere fierheid: we hebben zopas een nieuwe afdeling opgericht... een Industrieel-Wetenschappelijke. We konden dan niet anders dan terugdenken aan het feit dat de idee daarvan reeds in 1948 door Cocquyt gelanceerd was.

9. Cocquyt beseftte goed het belang van een algemene cultuur

Hoewel technicus in hart en nieren, beseftte Cocquyt zeer goed het belang dat technici over een voldoende dosis algemene cultuur beschikte. Die kon echter onmogelijk worden bijgebracht onder de vorm van bijkomende leervakken. De lessenroosters waren ten andere reeds overladen.

Toen de schoolbevolking voldoende groot was om recht te geven op een tweede onderdirecteur, vertrouwdde Cocquyt deze functie toe aan Maurice Coppieters, leraar geschiedenis maar een man met een zeer ruime cultuur. Aan hem gaf Cocquyt de opdracht een oplossing te zoeken voor het versterken van de algemene cultuur van A1-studenten en A2-leerlingen.

Coppieters zag hiervoor een oplossing in het inrichten van cultuurnamiddagen, waarop piano- en zangrecitals, voordrachten, welsprekendheidstornooien, filmforums enz. werden georganiseerd. Ook nodigde hij gekende schrijvers en dichters uit om over hun eigen werk te komen spreken of eruit voor te dragen. Zo vonden o.m. Johan Daisne, Anton van Wilderode en Godfried Bomans in eerste instantie de weg, niet naar de Gentse colleges en athenea, maar wel naar de Gentse Nijverheidsschool.

Ook organiseerde Coppieters ieder jaar een symposium over een actueel thema: in 1959 over het Europees bewustzijn, in 1960 over de relatie schoolbedrijf, in 1961 over technische creativiteit, in 1962 over studeren in het Verenigd Europa, in 1963 over school en volkswelvaart enz.

10. Cocquyt onderhield goed zijn public-relations

Cocquyt zorgde er voor dat zijn school door vele prominenten bezocht werd: door de ministers Harmel, Janne, Moureaux, Merchiers en De Clercq, door de directeurs-generaal Vandenborre, Grauls en Geens, door de inspecteurs-generaal Meeus en Dewit, door Albert Coppé, voorzitter van de Europese Kolen en Staalgemeenschap, door Leon Bekaert, de voorzitter van het Verbond van de Belgische Nijverheid, door professor Massart, voorzitter van de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid, door de heer De Landtheer, voorzitter van de Kamer van Koophandel, door gouverneur Mariën, en in 1961 door Koning Boudewijn. Dat verleende ontegensprekelijk een grote uitstraling aan zijn school.

11. Cocquyt hechtte belang aan etiquette

Aan etiquette en uiterlijk voorkomen hechtte Cocquyt veel belang. De kledij van de leraars hield hij bestendig in het oog. Voor een te extravagant voorkomen werden ze bij hem op het matje geroepen. “Aan uw keurige kledij moet de buitenwereld zien dat ge een leraar zijt van deze school” placht hij te zeggen.

Aan een gerespecteerd leraar van middelbare leeftijd die eens met een gele das naar school kwam, maakte hij de opmerking dat hij stante pede een andere das moest kopen. Leerlingen zonder das of slordig gekleed werden onverbiddelijk terug naar huis gestuurd. En in de werkplaatsen en laboratoria lette hij op de netheid van hun ‘overall’ of hun werkkieel. Tegen een leerling van de afdeling mechanica, wiens overall vol spatten smeeroilie zat, zegde hij: “Ge moet met uw beide handen tot aan uw polsen in de olie kunnen zitten zonder een spatje olie op uw manchetten”. Het was een overdreven manier van zeggen dat, ook al komt men met vuil of vet in aanraking, men zich daarom zelf niet moet besmeuren.

12. Cocquyt zorgde voor eigen vervolmaking

Ondanks zijn leeftijd ging Cocquyt nog seminarie volgen van organisatie en zakenbeheer bij professor Vlerick van de Gentse universiteit. En hij trachtte de aldaar opgestoken kennis in zijn school toe te passen.

Hij ondernam ook pogingen om de grote inhoud te kennen van alle cursussen die in zijn school verstrekt werden. Een probaat middel daartoe lag besloten in zijn eis dat alle examenvragen voor goedkeuring aan hem moesten worden voorgelegd. Die las hij van A tot Z.

Eens zat hij in zijn bureau met een stapel examenvragen voor zich. Plots riep hij naar zijn secretaris: “Nu moet u eens luisteren naar de vragen van onze fameuze meester Blanchard. Eerste vraag: wat is een behoefte. Tweede vraag: hoe kan met aan zijn behoeften voldoen? Derde vraag: schrijf vijf verschillende soorten behoeften. Als dat alles is wat de leerlingen gedurende een gans jaar bij ‘le beau Blanchard’ opsteken, voel ik sterk de behoefte om die man eens bij mij te roepen”.

13. Cocquyt hechtte ook belang aan de lichamelijke opvoeding

Cocquyt was ook overtuigd van het belang van de lichamelijke opvoeding. In

de A1 waren daarvoor geen lestijden voorzien, wel in de A2. Omdat er in zijn school geen turnzaal was, maande hij de leraars lichamelijke opvoeding (Aernoudt, Acke) aan de klassieke turnoefeningen te vervangen door sport en gebruik te maken van publieke sporthallen en -terreinen.

Hij lag aan de basis van de jaarlijkse interscholair sportwedstrijd te Diest, in een van de eerste scholen die hij had meehelpen oprichten en die over grote sportvelden beschikte. Huysmans woonde die wedstrijden steeds bij en reikte de trofeeën uit.

Cocquyt was zelf vrij sportief. 's Winters ging hij vaak skiën. Op een vrijdagmiddag in mei 1958 belastte Julien Kuypers, toen kabinetchef van minister Collard, attaché François dutré aan Cocquyt te gaan vragen of hij voorzitter wilde worden van de Hoge Raad voor het Technisch Onderwijs. Als dutré zich daarvoor 's anderendaags (zaterdag) naar de Nijverheidsschool begaf moest hij vernemen dat Cocquyt in Garmisch-Partenkirchen was gaan skiën en dat hij daar zijn voet had gebroken. Men kon hem echter telefonisch aan de lijn krijgen in zijn hotel en men maakte hem de vraag over. Cocquyt verklaarde zich onmiddellijk akkoord.

Toen Cocquyt teruggekeerd was, stak zijn voet nog steeds in het gips. Hij bleef daarom niet thuis maar liet zich voeren door R. Moens, zijn chauffeur en manus-doe-alles, en strompelde ostentatief op twee krukken van de auto naar zijn bureau, als iemand die gesneuveld was voor het vaderland.

Hij bezat ook een eigen zeilboot en hij riskeerde zich daarmee tamelijk ver in de Noordzee. "Pas als ik in volle zee zit" zegde hij "vergeet ik alle beslommeringen". En deze laatste zullen wellicht talrijk geweest zijn.

14. Cocquyt was een goed mensenkenner

Cocquyt wist zeer goed welke leraars bekwaam waren en welke niet, waar de werkers zaten en waar de plantrekkers. Aan de bekwame en actiever leraars verleende hij carte-blanche. Die mochten zelfs initiatieven nemen, een extra activiteit op het getouw zetten en pedagogisch experimenteren. Als dat in het voordeel van de school afliep, stak hij graag de pluim daarvan op eigen hoed, alsof hij de initiatiefnemer geweest was. Maar de leraars namen hem dat niet kwalijk.

Aan nieuwe leerkrachten placht hij te zeggen: "U mag er prat op gaan hier te mogen lesgeven, want dat is een bijzonder voorrecht en dat moet u aan de buitenwereld laten blijken. Vergeet ook nooit dat alles wat u in de klas vertelt ten gehore komt van de ouders en vaak nog veel verder bekend geraakt".

15. Cocquyt was soms wel eens impulsief

Cocquyt was soms impulsief en dat speelde hem wel eens parten.

Eén voorbeeld ter illustratie.

Einde september 1961 belde men van het Koninklijk Paleis naar zijn school om te melden dat de Koning op 5 oktober de school ging komen bezoeken. Cocquyt was er op dat ogenblik niet en niemand wist waar men hem kon bereiken. Zat hij ergens met zijn boot op zee? Men vroeg dat hij, van zodra terug, het Paleis zou opbellen en men gaf een telefoonnummer op voor rechtstreekse verbinding.

Toen Cocquyt arriveerde zegde de secretaris Poppe hem onverwijld: “Mijnheer de directeur, u moet dringend telefoneren naar het Paleis aan volgend nummer”.

Nu had Cocquyt een tijd tevoren meubels besteld in een zaak, ‘Het Meubelpaleis’, en die waren niet geleverd op de beloofde datum. Hij dacht dat het telefoontje van dat paleis afkomstig was. Hij greep de telefoonhoorn, draaide het opgegeven nummer en riep: “Gaat ge nu eindelijk met die meubels afkomen!”

Hij heeft natuurlijk onmiddellijk daarna schriftelijk zijn verontschuldigingen aan het Hof aangeboden.

16. Cocquyt trachtte steeds zo goed mogelijk zijn imago te redden

Cocquyt wist handig gebruik te maken van wat hij gelezen of van anderen gehoord had, om daar nadien mee uit te pakken alsof hij er de geestelijke vader van was. Wie enig psychologisch doorzicht had kon vermoeden met wie hij laatst gesproken had en wiens gedachten hij reproduceerde.

In de middenschuif van zijn bureau bewaarde hij een aantal modelteksten en beleefdheidsformules in diverse talen. Door daar op het geschikt ogenblik gebruik van te maken kon hij aan de telefoon of ten overstaan van een overwachtse vreemde bezoeker zijn figuur redden.

Deze voorzorgsmaatregel viel echter wel eens falikant uit. Zoals die keer dat enkele Duitse technici een Amslerpers kwamen monteren in het labo bouwkunde. Toen deze mensen zich bij hem kwamen aanmelden, werden ze verzocht eventjes te wachten ‘weil der Herr Direktor stark beschäftigt war’. Die wachttijd liet Cocquyt toe enkele teksten door te nemen om de Duitsers in hun taal te verwelkomen. Na een kwartier werden ze in zijn bureau ontboden. Cocquyt heette hen in het Duits welkom. Hij zei hen dat hij grote bewondering had voor de Duitse mechanica. Dat indien hun werk meer dan één dag in

beslag zou nemen, ze kosteloos konden overnachten in het internaat. En dat ze zeker van de gelegenheid moesten profiteren om eens door het schone Gent te wandelen om o.m. het Gravensteen te bezichtigen. De Duitsers waren zeer ingenomen met deze verwelkoming.

Maar toen hun werk teneinde was, klampte ze Cocquyt onverhoeds op de speelplaats aan om hem te danken voor het goed onthaal en hem te vragen een bewijs van het geleverde werk te willen aftekenen. Daarop was Cocquyt natuurlijk niet voorbereid. Hij schoot met spek en vroeg aan de monteurs of ze soms een 'Poschlosch' bij zich hadden (i.p.v. 'ein Bleistift') om daarmee het bewijs te ondertekenen. Wat hebben die Duitsers toen raar opgekeken.

17. Een greep anekdoten

Met de anekdoten, waartoe Cocquyt aanleiding gaf, zou men een lijvige brochure kunnen vullen. We beperken ons tot het aanhalen van volgende drie.

1. Het Röntgenonderzoek van de leerlingen ging op de Nijverheidsschool voor de eerste maal door. Het Röntgenapparaat stond opgesteld in het klaslokaal van dactylografie van Mr. Eeckhout, dat daarvoor voor de helft ontruimd was. Cocquyt ging 's morgens van klas tot klas om aan de studenten te melden dat het Röntgenonderzoek van de longen niet verplicht was, maar dat hij ze toch aanraade zich vrijwillig te laten doorlichten, dit in hun eigen belang. Trouwens, voegde hij er aan toe, ik ga zelf het voorbeeld geven en mij als eerste laten onderzoeken.

En effectief, om 9u30 bood Cocquyt zich als eerste aan voor een longonderzoek. De verpleegster, die het apparaat bediende, wist niet dat hij de directeur was, bekeek die kleine man enigszins verwonderd en zegde: ontbloot u maar. Zij bedoelde natuurlijk: uw borst.

Toen Cocquyt dat gedaan had, hoorde hij opeens in de aanpalende klas van Mr. Vandewalle een hels kabaal. Hij kreeg een blos op de wangen. En na de doorlichting in diezelfde klas studenten die het uitproestten en gierden van de pret.

Dat kon hij als directeur zomaar niet laten doorgaan, hij moest optreden. Hij vergat in welke tenue hij verkeerde, vloog naar de deur van de aanpalende klas, trok die wagenwijd open en riep "Wel Heren, wat gebeurt er hier?". Die plotse verschijning van de halfnaakte directeur in de deuroplijsting was voor de studenten een overgetelijk tafereel.

2. Op 11 november had er ieder jaar een dodenhulde plaats aan het kleine monument van de slachtoffers van de wereldoorlogen op het einde van de speelplaats. Dan werden er speechen afgestoken door Cocquyt en door een of meerdere leraars. Werkleider Jan Rogge moest zorgen voor het laten weerklinken van de Brabançonne. Hij beschikte daartoe over een platenspeeler met versterker en een luidspreker, opgesteld voor een venster van de eerste verdieping met zicht op de speelplaats.

De Brabançonne stond op een 78-toerenplaat. Nu had Jan Rogge per vergissing de platendraaier ingesteld op 33 toeren per minuut. Met als gevolg dat ons zo energiek klinkend volkslied nu klonk als een trage wals. Alle leraars en studenten die de dodenhulde bijwoonden konden hun lach niet bedwingen. Cocquyt echter schoot als een razende naar de plaats van het onheil. Daar moest Jan Rogge het zwaar ontgelden.

3. Cocquyt kocht op zeker ogenblik een nieuwe donkerblauwe Peugeot 403. Zulke wagen telde voor 9 fiscale PK. Tegen wiskundeleraar Jozef Cardon bekloeg hij zich eens dat hij zoveel autotaksen moest betalen. Waarop Cardon flegmatisch antwoordde: “Mijnheer de Directeur, als het nodig moest zijn wil ik wel die laatste PK voor mijn rekening nemen”.

Maar voor zijn vele verplaatsingen in dienstverband gebruikte Cocquyt de zware Chevrolet van de school, die in een nog hogere taxatieschaal viel. Daarmee liet hij zich voeren door R. Moens, de officiële chauffeur van de school, of door studiemeester Heyndrickx. Hij had natuurlijk evengoed kunnen gebruik maken van reisevorderingen en met de trein rijden, zeker voor zijn verplaatsingen naar het ministerie. Maar dat was beneden zijn waardigheid.

18. Het loopbaaneinde

Op 19 mei 1963 werd Cocquyt 65 jaar en pensioengerechtigd. Normaal mocht hij in dienst blijven tot 1 juni, maar voor de laatste maand van zijn loopbaan werd hij uit zijn ambt ontzet. Dit was het gevolg van een onderzoek uitgevoerd door het Hoog Comité van Toezicht aangaande het financieel beheer van de school. Het was geweten dat de agenten van dit Comité, die een politiepenning bezaten, onderzoek pleegden tot op merg en been. De boekhouding van de school werd ten gronde uitgeplozen. Vele dagen lang werd niet alleen Cocquyt ondervraagd maar ook de leraars, het administratief en dienstpersoneel, de leveranciers van materialen en uitrusting.

Uiteindelijk kreeg Cocquyt geen enkele sanctie maar wel een blaam. Ook

mocht hij de titel van ere-directeur niet voeren.

Dat woog hem zwaar, want dat wierp een schaduw over al het goede dat hij voor zijn school had verricht.

Bij zijn afscheid werd hij gelauwerd als een initiatiefnemer, een pionier, een durver, een realist, een harde werker en vooral een groot verdediger van het technisch onderwijs. Natuurlijk was Camille Huysmans daarbij aanwezig. Men bood Cocquyt een mooi kunstwerk aan: zijn buste gemaakt door een gekend Gents beeldhouwer. De voorzitter van het huldencomit e zegde in zijn speech o.m. "Mochten er in Uw loopbaan ontgoochelingen zijn voorgekomen, weet dan, Heer Directeur, dat er steeds vrienden naast U hebben gestaan die het goed met U meenden".

Cocquyt werd als directeur opgevolgd door ingenieur Marcel Van den Berghe, die directeur was van de Rijkstechnische school van Lokeren.

ir. François dutr e
ir. Robert Smet

HERDENKINGSDAGEN IN 2006

Wat gebeurde er 25 jaar geleden

13 November 1981 : Dood van Gabri el Verschraegen.
29 November 1991 : Dood van Louis Fredericq.

50 jaar geleden

22 Maart 1956 : Dood van George Sarton.
17 April 1956 : Dood van A.J.J. Van de Velde.
20 April 1956 : Dood van Lieven Duvosel.
31 Augustus 1956 : Dood van Oscar Sinia.

75 jaar geleden

2 Juni 1931 : Dood van Jules Lagae.
26 Juni 1931 : Dood van Ir ne Fuerison.
26 September 1931 : Dood van Jef Van der Meulen.

16 Oktober 1931 : Geboorte van Henri Maeren.

100 jaar geleden

- 20 Maart 1906 : Dood van Oswald de Kerchove de Denterghem.
5 Juli 1906 : De Gentenaars winnen voor de eerste maal de “Faoze”
in Henley.
30 Oktober 1906 : Dood van Domien Van den Bossche.
5 December 1906 : Geboorte van Louis Mortier.
31 December 1906 : Dood van Hippoliet Lippens.

150 jaar geleden

- 7 April 1856 : Dood van Jean-Baptiste Maes-Canini.
26 Juli 1856 : Geboorte van Eedje Anseele.
1 Augustus 1856 : Geboorte van Armand Heins.

200 jaar geleden

- 27 Februari 1806 : Mouterij in de Kulderschool. De hulp van de politie
moet ingeroepen worden.
16 Maart 1806 : Geboorte van Karel Onghena.
8 Oktober 1806 : Geboorte van Dr. Adolphe Burggraeve.

250 jaar geleden

- 1 Januari 1756 : Geboorte van Charles-Louis Diericx.

400 jaar geleden

- 28 Maart 1606 : Eerste steenlegging van de nieuwe Augustijnenkerk.

500 jaar geleden

- 25 September : Dood van Filips de Schone.

800 jaar geleden

- 30 Juli 1206 : Dood te Gent van Gui de Reims.

CONSTANT DE KERCHOVE DE DENTERGHEM

Op 4 juli 1813 publiceert de Gentse Vrijmetselaarsloge “Les vrais Amis” haar ledenlijst, een lange, indrukwekkende lijst waarop tal van namen uit de voor-
aanstaande intellectuele en industriële families van de stad prijken, en o.m. bij
de in het buitenland verblijvende leden, de naam van “Constant de Kerchove
de Denterghem, lieutenant au 22e régiment de chasseurs à cheval, à la Grande
Armée”. Deze jonge officier van Napoleon, is de toekomstige burgemeester
van Gent, de opvolger van de grote Van Crombrugge, tevens het hoofd van
een machtig geslacht dat Gent drie burgemeesters zal schenken en aldus,
gedurende ruim een halve eeuw, van 1842 tot 1885, met een korte onderbre-
king van een drietal jaren, het beleid en het bestuur van de Gentse stede in
handen zal hebben, een geslacht dat ook in de Kamer van Volksvertegen-
woordigers en in de Senaat een niet te versmaden rol zal spelen, tevens ook
op provinciaal plan: Charles de Kerchove de Denterghem, zoon van Constant,
zal immers in 1858 op zijn beurt, burgemeester van Gent worden en opge-
volgd worden door zijn schoonzoon Hippoliet Lippens, terwijl Charel’s zoon,
Oswald de Kerchove de Denterghem, op 34-jarige ouderdom gouverneur van
de provincie Henegouwen worden zal!

Constant de Kerchove de Denterghem is het hoofd van de derde tak van de
heren van Denterghem. Hij wordt geboren als vierde en jongste zoon van
Jean-François de Kerchove, en heer van Denterghem, Steenkerke en Vaultx, en
van Sabine della Faille, de laatste dag van het jaar 1790, enkele dagen nadat
de Oostenrijkse troepen, aangevoerd door generaal de la Tour, Gent zijn
binnengerukt en aldus de genadeslag hebben toegebracht aan de grote en ver-
metelee droom van de Brabantse Omwenteling.

Hij is nog een kind wanneer de Franse Republikeinen ons land binnenvallen,
een knappe jongeling wanneer Napoleon keizer wordt. Als vele jonge lieden
uit de adel, neemt Constant de Kerchove dienst in het keizerlijk leger. Hij
brengt het zelfs tot de graad van eerste luitenant en adjudant-majoor van de
cavalerie; hij neemt deel aan de campagnes van Duitsland en van Spanje en
keert dan, na de val van Napoleon, naar zijn haardstede terug.

Ten tijde van koning Willem bekleedt hij geen enkele functie. De jonge ridder
in het Erelegioen slijt in zijn geboortestad gelukkige dagen en treedt er op 16
mei 1816 in het huwelijk met Pauline de Loose, dochter van Pierre de Loose
en Jeanne de Potter. In min dan zeven jaar worden hen zes kinderen geboren:
hun eerste dochter sterft in de wieg; hun tweede, op 16-jarige ouderdom, in
het klooster van het Heilig Hart te Rijsel; volgen dan Stefanie die in het huwe-
lijk zal treden met graaf Isidoor de Bueren; Charles die burgemeester van

Gent zal worden; Ida gehuwd met baron Edouard de Crombrughe de Looringhe; en Ernest, geboren in 1823, die zal trouwen met Leonie Rodriguez d'Evora y Vega.

Bij de wieg van zijn kinderen, vergeet de Kerchove zijn militaire avonturen, de liefde voor de Franse keizer en zijn opneming in het legioen van eer. Immers, wanneer de Omwenteling van 1830 losbarst, is hij dermate een voorstander van het Hollands regime geworden, dat wij zijn naam aantreffen op de petitie door een aantal Gentse personaliteiten, op 30 december 1830, aan het Nationaal Congres te Brussel gestuurd, om de kandidatuur van de Prins van Oranje voor de Belgische troon voor te dragen.

Het is met het etiket van "Orangist" dat Constant de Kerchove aldus, op veertigjarige ouderdom, in de nieuwe Belgische staat, zijn intrede doet.

Dergelijke uitgesproken houding neemt men niet aan, indien met niet heimelijk hoopt een politieke loopbaan in te zetten.

Deze politieke carrière van de Kerchove, toen enkel als "grondeigenaar" wonende Lange Meir nr. 2 in de Wegwijzer vermeld, startte vrij laat en niet heel triomfantelijk. Na eerst gemeenteraadslid te zijn verkozen geworden op de lijst van de Vrienden der Orde, wordt hij pas in 1840, op vijftigjarige ouderdom, schepen "met de politie belast".

Wanneer Jozef Van Crombrughe in maart 1842 overlijdt, is het nochtans op hem dat de regering beroep doet voor het burgemeesterschap, niet zonder enige aarzeling, want de benoeming geschiedde slechts op 19 juni, dus meer dan drie maanden na de dood van zijn voorganger.

Gent telde 50.000 inwoners bij de geboorte van Constant de Kerchove; de stad telde er bijna dubbel zoveel, 98.000 wanneer hij burgemeester werd benoemd, 98.000 inwoners wonende in 14.000 huizen, waarvan er meer dan 3.500, dus een vierde ongeveer, zich in bij de 500 beluiken bevonden, terwijl meer dan 200 gezinnen toen in kelders "leefden"!

Een fantastische sprong van het bevolkingscijfer, gevolg van de even fantastische sprong van de Gentse katoennijverheid, maar meteen ook een schrijnend tekort aan degelijke huisvesting, aan morele en materiële steun aan een arbeidersbevolking die volledig aan haar lot wordt overgelaten, want in die jaren denkt men slechts aan industriële expansie, aan nieuwe fabrieken en getouwen, aan geld, niet aan de mensen, niet aan hun levensvoorwaarden.

Het is een nieuw tijdperk dat aanbreekt: het Orangisme is bepaald dood en begraven. De Gentenaren hebben gedurende meer dan tien jaar gestreden en gevochten voor of tegen de Belgische of de Orangistische gezindheid, er kwam sleet op het deuntje. Zij zouden zich voortaan verslinden als katholieken of liberalen, als klerikalen en antiklerikalen, als verdedigers van de vrije

of van de officiële scholen. De politiek krijgt geleidelijk een vuile, bij sommige verkiezingscampagnes zelfs een smerige kleur: persoonlijke aanvallen, venijnige pamfletten, weerszinwekkende karikaturen. Nochtans zal het stadsbeleid nu bijna een eeuw lang in handen blijven van één partij en gedurende een halve eeuw in het bezit van één enkele familie.

Het zijn, in de tweede helft van de XIXe eeuw, de grote industriëlen en handelaars die, op het Gents stadhuis, de plak zwaaien. Liberalisme inzake nijverheid, liberale politiek voor onderwijs, financiën, bestuur, enz...

Het geslacht de Kerchove-Lippens symboliseert een tijdperk. Het kwam op zijn uur, zoals de meeste historische verschijnselen: product en spiegel van een maatschappij, een levensideaal, een levensbeschouwing, resumeert deze familie, in haar bestuurlijke en politieke daden, een mentaliteit, een discipline, een optiek die wij niet meer begrijpen kunnen omdat zij zo verschillend zijn van onze tijd en van onze geestelijke, culturele en materiële verzuchtingen.

Constant de Kerchove de Denterghem, zonder een groot burgemeester te zijn als zijn voorganger, incarneert niettemin zijn tijd, brengt ons een juist beeld van diegenen die toen over het lot van de stad beslisten. Een andere mentaliteit ware ten andere in die jaren praktisch ondenkbaar en onduelbaar geweest. Een burgemeester is en zal altijd, in zekere mate, een windwijzer zijn: een personaliteit als Van Crombrugge was zo imponerend dat zij de richting aanwees welke zij zelve gekozen had; een Constant de Kerchove gaf meer richting van een bepaalde klasse en geestesgesteldheid aan.

Zonder de slaaf of de knecht te zijn van zijn partij, was hij de dienaar van die partij en van de liberaalgetinte maatschappijen. Ook dat was een teken des tijds: het clubleven en het belang, de macht van de kleine cenakels. Niet in het college, niet in de gemeenteraad werden de beslissingen getroffen, maar in kleine, gesloten kringen.

Gent krioelt op dat ogenblik van “sociëteiten” die hun wet opleggen of zouden willen opleggen.

Er is een officieel leven, een officiële activiteit, een officiële politiek: Gent behoudt en wil zijn standing verhogen. In dit opzicht is de Kerchove de waardige opvolger van Jozef Van Crombrugge. Men bouwt nog steeds grote openbare gebouwen: hoe zou het trouwens anders kunnen, daar Lodewijk Roelandt nog immer stadsbouwmeester is. In 1843 is het nieuw Gerechtshof voltooid, het jaar nadien legt men de eerste steen van het stapelhuis aan het Dok; in 1853 bouwt men de Manege; in 1853 de St.-Annakerk.

Men begint ook in die jaren, afschuwelijk te bouwen, in neostijl, omdat de mensen geen kunstpolitiek willen voeren, te materialistisch zijn om een nieuwe stijl te ontwerpen: in 1844 de Jezuitenkerk in de Bestormstraat; in 1853

de Predikherenkerk in de Holstraat; het gesticht voor Ouderlingen in 1855. Het is in 1853 dat men, steeds in de smaak des tijds, een ijzeren klokketoren op het Belfort plaatst, de zotskap zoals de Gentenaren ze noemen. Maar het burgemeesterschap van de Kerchove kenmerkt zich ook door de eerste sociale woelingen in het Gentse, nl. in 1848, en zulks onder invloed van de Februarionwenteling in Frankrijk. De zaak was sedert maanden aan 't gisten in de stad, waar naast de conservatieve vleugel van de liberalen, aangevoerd door de Kerchove, ook een meer progressistische vleugel was ontstaan, grotendeels veroorzaakt door het onderwijs van Professor Huet. Het bleef bij polemieken in discussies in de hogere sferen, doch onvermijdelijk liet deze invloed zich ook gelden in de arbeidersklasse, die politiek geen medezeggingschap had, maar niettemin door haar getal - meer dan 50% van de bevolking - een macht aan 't worden was. Na de Februarionwenteling en de zaak van Risquons-tout, waren er woelingen, manifestaties en onlusten te Gent. Er werd "Leve de Republiek" geroepen, groepen werklieden rukten op, de politie, de rijkswacht traden hardhandig op. Uiteindelijk bleef het toenmalig stadsbestuur de toestand meester en bij de volgende verkiezingen, waarbij enkel een 3.000-tal kiezers mochten deelnemen, waren het in beide partijen, de conservatieve kandidaten die het pleit wonnen. Bij de volgende verkiezingen in 1854 gebeurde er iets tot dan toe onmogelijk en ondenkbaar te Gent: de liberale partij die steeds over een verpletterende meerderheid had beschikt, moest het onderspit delven. Prosper Claeys en Fris schrijven die nederlaag toe aan problemen van "stoffelijk belang en van zuiver bestuurlijk orde". De uitleg is maar al te simplistisch. In elk geval hadden de verkiezingen voor gevolg dat een einde werd gesteld aan het mandaat van hem die sedert twaalf jaren, als trouwe vertegenwoordiger en verdediger van de conservatieve liberalen, het roer in handen had behouden. De politieke loopbaan van Constant de Kerchove de Denterghem nam hiermede een einde. Hij zou elf jaar later, in 1865, overlijden.

Pierre Kluyskens

HOMMAGE AAN SCHEPEN NAPOLEON DE PAUW

Medio de XIIIe eeuw heeft de wieg van het geslacht DE PAUW in het Sint-Baafsdorp te Gent gestaan.

De ons eerst bekende nazaat, die Gent voor het Land van Waas inruilde, was DIEDERIC de Pauw die getrouwd was met Elisabeth van de Putte.

Reeds in 1368 waren zij te Lokeren gevestigd. Hun zoon JOES (Johannes), echtgenoot van Beatrix de Winter, verliet in 1412 Lokeren om in EKSAARDE te gaan wonen. Het dorp waarin hun afstammelingen, gedurende vele eeuwen, belangrijke functies (meier, schepen) hebben bekleed. Van daaruit zwermen ze uit over Vlaanderen, Nederland... en Amerika.

Jan-August (Waasmunster ° 8 september 1730 † Gent 1773) trouwde met Coletta NAUDTS, dochter van Frans en Maria-Anna van Vlierberghe. Zij werden de directe voorouders van Napoléon-Lieven-Bernard de Pauw. Als zoon van Bernard en Sofie BAUWENS, aanschouwde hij op 3 september 1880 te Gent het levenslicht. Doopheffers van de jonge telg waren respectievelijk: zijn oom de beroemde industrieel Lieven Bauwens en de echtgenote van de prefect van het Schelvedepartement Faipoult.

De Pauw doorliep op schitterende wijze het Keizerlijk Lyceum te Brussel, dat na de val van Napoleon Bonaparte op 18 juni 1815 te Waterloo, was blijven bestaan.

Hij studeerde rechten aan de door de Koning Willem I van Oranje in 1817 te Gent gestichte Rijksuniversiteit. Nog niet tevreden ging hij zich vervolmaken aan de Duitse Universiteiten te Bonn en Berlijn. Nadien opende hij te Gent zijn praktijk als advocaat.

Op 28 juli 1828 trouwde De Pauw met Gabrielle van Huffel, dochter van Petrus en Sofie Bauwens, zuster van Lieven. Vader Van Huffel was lid van het Regentschap, bestendige-voorzitter “de la Société des beaux arts”, directeur van de Academie, conservator van het museum, honorair-schilder van de prinses van Oranje, enz. en van Marie-Antoinette van Damme, dochter van Pieter-Jan, erfelijk meier van Overboelare, Onkerzele, baljuw van Grimmingen, enz.

De Pauw bleef na de Belgische revolutie van 1830, trouw aan Koning Willem I. Dit leverde hem toen de haat op van de pers die hem als “landverrader” uitschold. Pas na de ondertekening, door Willem I van het Verdrag der zgn. XXIV artikels, op 1 februari 1839, heeft De Pauw zich neergelegd bij de oprichting van het Belgisch koninkrijk.

Uit zijn echtverbintenis werden zes kinderen geboren, onder wie op 26 september 1835, zijn enige zoon Napoléon, advocaat, historicus en literator. Als

jong advocaat schreef hij op 24 augustus 1863 uit Eksaarde, een volumineuze Franse brief aan zijn zuster Bertha. Dit gewichtig epistel, tot op heden nog steeds in het bezit van em. prof. Geert Baert, gewezen stafhouder bij de Gentse balie, verschaft ons een massa gegevens over de familie De Pauw. Van dit uniek document mochten wij de integrale Nederlandse versie bezorgen.

Op latere leeftijd aangetast door doofheid, legde Napoléon-Bernard, zich toe op de plaatselijke politiek en op het universitair onderwijs. Gezien zijn bekendheid als gevierd redenaar, werd die optie met succes bekroond.

In oktober 1842 werd hij verkozen tot gemeenteraadslid. Vanaf 1843 tot 1854 zetelde hij ook als schepen van openbare werken van de stad Gent. Daarbij doceerde hij van 1842 tot 1847, aan de Rijksuniversiteit met groot gezag cursussen advocatuur.

Onder zijn impuls als schepen evolueerde Gent, ruimtelijk en architecturaal, tot een ongekende dimensie. Op dit vlak werden hem trouwens een aantal verwijten naar de kop geslingerd. Niet het minst de bouw van de nieuwe Sint-Annakerk aan het toenmalig Arteveldeplein. Het resultaat daarvan was, voor de ijverige De Pauw in 1854, een verpletterende nederlaag bij de gemeenteraadsverkiezingen. Zoals blijkt uit zijn activiteit in verband met hogerge-noemde kerk, mag De Pauw politiek gesproken, absoluut betiteld worden als Christen-Liberaal.

De inplanting te Gent in 1844 van het Zuidstation betekende voor de wijk, bekend als “Overschelde” een bevolkingsexplosie met als resultaat dat de oude parochiekerk van Sint-Anna, letterlijk en figuurlijk gesproken, uit haar voegen barstte.

Na lange palavers werd er dan besloten tot het bouwen van een nieuwe kerk. Dit liep echter niet van een leien dakje want op 3 september 1841 werd er door stadsarchitect Louis Roelandt een negatief advies uitgebracht en al de ingediende ontwerpen werden naar de “prullenmand” verwezen. Resultaat: hij zelf Louis Roelandt ging met de opdracht lopen.

Hoe het “reilde en zeilde” het ontwerp van Roelandt kwam ook niet van de grond. Hoe uit het slop geraken? Welnu, naar onze vaste overtuiging werd toen de basis gelegd van het verbond tussen Roelandt en De Pauw.

Inderdaad, op 16 juni 1852 noteerde, pastoor Victor HULIN in het Resolutieboek van de kerk o.m. **GOEDKEURING VAN HET PLAN DER NIEUWE TE MAEKEN KERK:**

“Mr l’Echevin De Pauw, chargé du département des travaux publics de la ville de Gand, s’est **ACTIVEMENT OCCUPE DE LA CONCEPTION D’UN PLAN QUI REUNIT LA BEAUTE ET LA SOLIDITÉ A L’UTILITE PRACTIQUE DANS LA CONSTRUCTION DE CETTE NATURE**, et que ce plan fait sous la direction de Mr **ROELANDT** architecte de la ville de Gand...”

Vrij vertaald in het Nederlands: De Heer De Pauw, schepen van openbare werken van de stad Gent, heeft zich DAADWERKELIJK BEZIGGEHOUDEN MET DE CONCEPTIE VAN HET ONTWERP IN HARMONIE MET DE SCHOONHEID EN DE DUURZAAMHEID noodzakelijk bij dergelijk ontwerp, ontworpen onder de directie van de heer ROELANDT stadsarchitect van Gent...”

De stijl en de afmetingen werden dus NIET vooropgesteld door pastoor HULIN, zoals dit in 1996 nog gepromulgeerd werd in de geresumeerde versie van de dissertatie van de heer Artuur SUYS over de Sint-Annakerk. Met het door ons in 1950 reeds ontdekt gewichtig document, durven we stellen dat hierbij, in dit verband, nu iedere twijfel definitief werd opgelost. De Pauw was ontgensprekelijk “DE VADER VAN DE GEDACHTE” die door Roelandt werd gerealiseerd.

De piloteringswerken van de fundering van het gebouw, werden op 16 juli 1853 aangevat. Naar aanleiding hiervan ontspon zich een bitsig debat tussen Roelandt en de adviserende ingenieurs. De Pauw sloot zich aan bij de ingenieurs, waarna de verbitterde Roelandt op 11 september ontslag nam.

Als plaatsvervanger werd dan beroep gedaan op de eveneens Gentse architect Jacques van Houcke (1802-1863). Daarentegen bleef De Pauw actief als afgevaardigde-controleur van de werken, een mandaat dat hem door de kerkfabriek was toevertrouwd. Dit hoeft geen opzien te baren want De Pauw had reeds in 1853 een “Memorie” op zijn actief over een nieuw systeem draaibrug. Gezien het groot succes van die scriptie, zowel te Gent als in het buitenland, ontving de uitvinder namens de Oostenrijkse keizer de medaille “Artis et Litteris”.

In bijzijn van zijn familie, de burgerlijke autoriteiten, alsmede de toegestroomde massa kijklustigen, legde Koning Leopold I op 1 september 1853 de eerste steen van de nieuwe kerk. Bij de plechtigheden genoot schepen De Pauw de grote eer de koning te mogen verwelkomen en hem het truweel aan te reiken.

Na zijn smadelijke en onverdiende nederlaag in de gemeenteraadsverkiezingen van 1854, was De Pauw een gebroken man. Hij stierf getroffen door een derde beroerte op 16 oktober 1859 in zijn woning aan de Lange Violettestraat te Gent.

De plechtige uitvaart werd op 27 oktober gecelebreerd in de oude Sint-Annakerk waarna hij begraven werd te Gentbrugge, de gemeente waar de familie een buitengoed bewoonde.

Het is opvallend dat in de Franse doodsbrief geen melding gemaakt van zijn familie. Temeer dat zijn zoon de latere baron Napoléon de Pauw jr (1835-1922) het grafmonument heeft getekend.

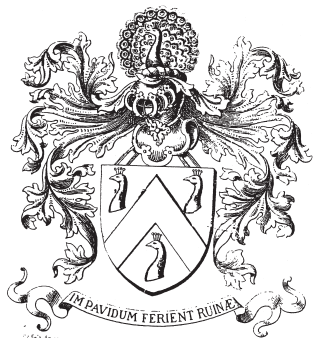
Litho G. Jacquain, à Gand.

Toen de historicus en genealoog Napoléon De Pauw jr. lid was van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal en Letteren te Gent (1886-1920), vermoedde hij niet dat één van de leden, nl. Dokter Amand de Vos (Eksaarde 1840-Gent 1906), als literator bekend als “Wazenaar”, via zijn grootmoeder Isabella van Driessche aan hem verwant was.

Ter ere van Napoléon senior, werd hun familie-blazoen opnieuw gesteld in het eerste tympan van het vierlichtvenster west van het nu gerestaureerd Noordblok van de kerk met als devies:

“IM PAVIDUM RUINAE”

Horatius III, 3,8

Blazon van de familie de Pauw

Blazon van de familie van Driessche

Vertaald:

De beginselvaste man zal zich onbevreesd door de puinhopen
(des hemels) Laten verpletteren

Die “wapenkreet” ontbrak in het blazon van hun Eksaardse voorouders. Naar onze overtuiging is het een pertinente allusie aan wat schepen De Pauw op politiek vlak werd aangedaan.

Uit dankbaarheid, wegens onze meer dan een halve eeuw onderbroken activiteit als ontwerper van de restauratiewerken, mocht ook ons blazon worden gesteld in het tympaan van het tweede vierlichtvenster in de Westgevel van de kerk met als devies:

“AEDIFICARE CUM ARDORE”

Vertaald:

Bouw met Gloed. Die wapenkreet alludeert aan de zeven generaties bouw-
lieden in het geslacht.

BRONNEN

- N. de Pauw. Lettre d’Exaerde, 1868; cfr. R. van Driessche, in: de Souvereinen, Tijdschrift Heemkr. Van Lokeren, 1999 nr. 3; idem 2000 nr. 2.
- N. de Pauw. La Noblesse Belge, annuaire de 1900.
- N. de Pauw, Généalogie de la fam. De Pauw au XIVe siècle, Extrait du cartulaire des Artevelde, Bruxelles, 1917.

- Van Horebeke, Nobilair de Gand, 1846.
- G. Baert, Napoléon-Lieven-Bernard de Pauw en Napoléon (jr) de Pauw, in: Nationaal Biografisch Woordenboek, Brussel 1981, D.9.
- R. van Driessche, Het geslacht Van (den) Driessche, Waasmunster-Eksaarde-Lokeren (XIV°-XIX° eeuw) in Vlaamse stam, 1985 nr. 9.
- R. van Driessche, Het Geslacht De Pauw - Gent-Lokeren-Eksaarde, 1998 nr. 1; idem nr. 2.
- A. Suys. De Monumentale Sint-Annakerk te Gent, Dissertatie R.U.G., D.i., Tekst 1993-1994; Idem bestuur Prov. Oost-Vlaanderen, Gent 1996.
- A.L.J. de Vos & Y. de Maesschalck, Wazenaar, Lokeren 2000.
- P. Viane, 250 jaar Architecten Academie Gent, Tijdsbalk 1751-2001, Gent 2001.
- R. Van Driessche, brief d.d. 25 april a/d Kerkraad van St.-Anna te Gent.

Arch. Dr. R.A.C. van Driessche
Sint-Martens-Latem 15 september 2005

OVER ZIN EN/OF ONZIN VAN STRAATNAAM-VERTALINGEN

Straatnamen zijn meestal oude, spontaan gegroeide plaats-aanduidingen waarvan de betekenis niet altijd meer duidelijk lijkt of de oorsprong zelfs niet meer met zekerheid te achterhalen valt.

Vooraf in oude steden als Gent kan dit wel eens opvallend voorkomen.

Daarbij moet men er ook meermaals mede rekening houden dat de oorspronkelijke, de oude of echte benamingen in de loop der tijden gewijzigd, geëvolueerd, aangepast, gemoderniseerd, of zelfs gewoon verkeerd geïnterpreteerd, verkeerd begrepen of vertaald werden.

Het is vooral de verdienste van schepen Jozef Vermeulen geweest, aan een aantal Gentse straten hun authentieke benaming terug te schenken (1942).

Nadien heeft ook rijksarchivaris Maurits Gysseling met zijn studie “Gent’s vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen” (1954) een belangrijke bijdrage tot die kennis geleverd.

Wat de vertalingen betreft, stammen deze hoofdzakelijk uit de periode van het zgn. Frans Bewind (waaronder wij vanaf 1795 niet alleen bezet, maar ook aangehecht waren; wij waren Franse staatsburgers geworden, en de enige officiële taal was dan ook de taal van Molière; hier in Gent behoorden we tot het “Département de l’Escaut”. Anno 1799 werd afgekondigd dat “de namen van

de pleinen en openbare wegen die in het Vlaensch zijn, terstond op de naemborden in het Fransch zullen gesteld worden.”

Gezien godsdienst toen buiten de wet (afgeschaft of zelfs verboden) was, kwam men tot potsierlijke vertalingen, zoals bvb. rue du Pigeon voor Heilige Geest-sstraat.

Tot vóór W.O.II waren (tegen de nationale taalwetgeving in) de Gentse straatnamen tweetalig (daarentegen richtte zich de zgn. Grammens-aktie) waaraan vooral studenten deelnamen; de verdedigde stelling was: eentalig, of - voor de toeristen dan - viertalig.)

Een van de curieuze versies uit die tijd was wel bvb. rue du Paradis voor Donkersteeg (cfr. het doodlopende zijstraatje Paradijszak); normaliter had het eerder ruelle obscure moeten geweest zijn.

Helemààl verkeerd was natuurlijk rue du Jambon voor de Ham: “Ham” is een iets hoger gelegen stuk land dat boven een omliggende rivierkronkel uitstijgt; vgl. ook Kwaadham, Godshuishammeke, etc; hoe zouden ze trouwens Kapucijnenham hebben moeten vertalen?

Rue des Baguettes voor Bagattenstraat trok ook op niet veel; oorspronkelijk zou het Pargattenstraat geweest zijn; waarmee naar de toegang - via een hek werd verwezen.

Rue aux Draps voor Drapstraat klonk chic’er dan rue de la Boue (i.v.m. de naburige Poel).

Bij Ramen (waarop lakens gedroogd werden) dacht men blijkbaar aan “ram” en werd het rue du Bélier.

Omzetting van Berouw tot rue du Repentir hield geen steek gezien volgens de etymologen berouw op een strook aangespoelde grond zou wijzen.

Rue d’Angleterre voor Ingelandgat heeft weinig zin gezien de naam “toegang tot weiland” blijkt te betekenen. (In de Genste volksmond werd er ook een ander, nogal platte vertaling aan gegeven...)

Rue des Peignes voor Kammerstraat zag over het hoofd dat hiermee wel een onderdeel van het wol-bewerken wordt bedoeld.

Burgstraat werd rue de Bruges (i.p.v. rue du Bourg), Kouter, place d’Armes, Steendam rue St-Georges, Hooiaard marché au Foin (terwijl “aard” aanlegplaats betekent).

Minnemeers vertaalde men als Pré d’Amour (i.p.v. Pré aux Sirènes; minne is een watergeest, cfr. zeemeerminnen), Overpoortstraat als rue de la *Colline* (hoewel men dan omgekeerd ook van Heuvelstraat ging spreken).

Spotvogels noemden de Voldersstraat (rue des Foulons) ook wel eens Lange Zottenstraat (Fous longs).

Sommige plaatsnamen (zoals Einde Were, Krevelsee, Kalandeberg, Holdaal, Meerhem, Waalse Krook, Veergrep, Bommelstraat, Groene Briel,

Stalhof of Griendeplein) lijken nogal moeilijk te vertalen, andere (zoals Gewad, Heirnis, Malem, Muide, Schreiboorn, Zieklien, Krijzeltand, Kasterbant of Jooremaaie) bijna helemaal niet.

Wie zou er trouwens aan denken het Parijse Montmartre of Trocadéro te gaan vertalen, het Londense Trafalgar Square, het Keulse Klingelputz, of het Amsterdamse Damrak?

Een oude straatnaam is meestal zo plaats-gebonden dat hij doorgaans bij poging tot vertaling zijn eigenlijke betekenis en zeker minstens zijn typisch lokale kleur verliest.

Hierbij denken wij dan wel onwillekeurig aan wat Pierre Valdelièvre in “Les vieilles rues de Lille” (1948) over “notre cité de l’Isle-en-Flandre” noemt “la véritable saveur et le parfum caractéristique du terroir natal”.

BRONNEN

- Maurits Gysseling: Gent’s vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen. Standaard-Uitgeverij, Antwerpen 1954.
- Karel Haerens: Oude straatnamen van Gent, Het Volk, Gent 1982.
- Alfons Van Werveke: De namen der straten onder het Fransch Bewind, Ghendtsche Tydinghen, maart-april 2005, blz. 134-135.

Alexander-Karel Evrard

VOOR U VERZAMELD UIT 31 600 EDITIES VAN DE “GAZETTE VAN GENT”.

DE VERPLAATSING VAN DE KRUIDTUIN. DEEL 2 (1898 - 1937)

23 januari 1898

De bijzondere commissie voor de kruidtuin heeft zich in het park verenigd en ter plaatse de gronden onderzocht waarop de instelling moet komen. Zij sloot zich in grondbeginsel aan bij het ontwerp van de heer schepen Bruneel.

Waarschijnlijk zal de grond welke thans door de hofbouwschool wordt gebruikt, ter beschikking van de stad worden gesteld. Zohaast de goedkeuringen van hogherhand ingekomen zijn, zal men de hand aan het werk slaan.

19 februari 1898

De gemengde commissie van de nieuwe kruidtuin, bestaande uit de heren Braun, burgemeester, Bruneel, schepen en Cloquet en Mac Leod, hoogleraars, heeft eenparig besloten de inrichting voor te stellen op de gronden van het park, begrepen tussen de Ledeganckstraat en de Fortstraat, met inbegrip van een deel van de hofbouwschool. De grote zwanenvijver zal benut worden voor het kweken van waterplanten en de brug blijft behouden. De staat komt voor drie vierden tussen.

13 februari 1899

De beheerder van de hogeschool heeft het schepencollege bericht dat de regering de verplaatsing van de kruidtuin naar het park heeft goedgekeurd.

11 maart 1899

Een onderzoek van commodo en incommodo is geopend aangaande de aankoop door de stad voor openbaar nut van eigendommen gelegen achter de Fortstraat, met het oog op de verplaatsing van de kruidtuin naar het park.

16 juni 1899

Een Koninklijk Besluit van 5 juni machtigt de gemeenteraad van Gent de vaste goederen te onteigenen welke nodig zijn voor de verwezenlijking van het plan om de kruidtuin naar het park over te brengen.

27 mei 1900

Men zal eerstdaags beginnen aan de nieuwe gebouwen van de kruidtuin achter de normaalschool, nabij de Ledeganckstraat.

20 oktober 1900

Men is aan de inrichting van de nieuwe kruidtuin begonnen. Het plaatsen van de afsluitingen en een monumentaal ijzeren hekken om de tuin af te scheiden van het park van de citadel werd toegewezen aan de heer Geleyn. Dit werk moet tegen mei 1901 voltooid zijn en zal ongeveer 36 000 frank kosten. In het begin van deze maand is men begonnen aan de inrichting van een gebouw dat moet dienen tot woonst van de hoofdhovenier en zijn helper. Dit

werk werd bij aanbesteding voor 74 000 frank toegewezen aan de heer Poelman en zal tegen januari aanstaande voltooid zijn.

De onderneming van de lokalen wordt tegen 1901 in aanbesteding gelegd en de nieuwe kruidtuin zal gereed zijn begin 1902.

4 mei 1901

De afsluitingsmuur in het park langs de kant van de Ledeganckstraat is bijna geheel bekroond met een sierlijk hekken en laat nu goed de ruimte zien die door de inrichting van de nieuwe kruidtuin zal worden ingenomen. De aanbesteding van de nodige gebouwen voor de tuinkundige hogeschool zal weldra plaatshebben. Het bestek bedraagt 159 000 frank.

29 mei 1901

In de hogeschool heeft de aanbesteding plaatsgehad voor de gebouwen van de kruidtuin. De heer Martiny bood 153 485 frank, de heer D' Havé 162 000 frank.

De heer Martiny heeft voor de opening zijn aanbieding per deurwaarder doen intrekken. De minister zal nu over de kwestie moeten beslissen.

30 juli 1901

De heer burgemeester deelde in de zitting van de gemeenteraad mee, dat de staat een toelage van drie vierden geeft in de kosten voor het bouwen en inrichten van de nieuwe kruidtuin en de eigendom van de tuin eist. Het onderhoud valt ten laste van de stad.

6 augustus 1901

In de zitting van de stedelijke raad volgde de bespreking over het verdrag met de staat aangaande de nieuwe kruidtuin.

De stad blijft eigenares van de grond die zij in overeenkomst van 10 februari ter beschikking gesteld heeft van de staat, om er het volle genot van te hebben als kruidtuin van de hogeschool, alsook van de omringende muur met afsluitingshekken.

De Belgische staat blijft eigenares van het kruidkundig gesticht en de andere gebouwen welke op het terrein reeds bestaan of nog dienen te worden opgericht.

De bomen op de grond van de kruidtuin zullen uitgedaan worden op de kosten

van de staat wanneer zij te oud zijn of hun verdwijning nodig wordt geoordeeld voor het aanbrengen van dicht struikgewas, graspleinen en wegenis of om broeikassen of andere gebouwen op te richten.

2 oktober 1901

Het gedeelte van de nieuwe kruidtuin waaraan thans begonnen is omvat de eigenlijke lokalen voor de hogeschool. De broeikassen en andere afhankelijkheden zullen eerst later worden aanbesteed. De gehele inrichting zal een oppervlakte beslaan van nagenoeg twee en een halve hectare.

De werken, aangenomen door de heer D' Havé voor de som van 153 485 frank, moeten voltooid zijn tegen 1 januari 1903.

De gevel van het hoofdgebouw geeft uit op de Ledeganckstraat. Het bestaat uit een middendeel met twee verdiepingen en twee zijdelen met één verdieping. Het geheel is 47 meter lang en 40 meter diep, het middendeel 15 meter hoog.

De voorgevel zal opgetrokken worden in witte baksteen van Nieuwpoort, versierd met menige ornamenten. Op het gelijkvloers worden de boekerij, een laboratorium, een kabinet voor de leraars, een groot auditorium met amfitheater en een werkhuis ingericht, dat voortloopt onder het stelsel van trapbanken. Aan de achterkant van de gebouwen komen de portierswoning en twee grote zalen voor de planten- en kruidenverzamelingen. De verdieping van het middengebouw zal nog twee laboratoria bevatten. Deze zalen zullen heel waarschijnlijk bij middel van het stelsel Hennebique onbrandbaar worden vervaardigd.

Aan het uiteinde van het hoofdgebouw strekt zich in schuine richting een tweede gebouw uit van 30 meter lengte en 11 meter breedte, dat een groot laboratorium bevat. Aan het uiteinde komt een versierde gevel met paviljoen en zitplaatsen welke uitgeeft op de door de kruidtuin ingenomen vijver, wat een zeer lief uitzicht zal aanbieden.

Bovenop dit gebouw komt een fraai torentje, gans in lood en op een hoogte van ongeveer 20 meter bekroond met een windwijzer.

De vouten van heel de inrichting zullen in gewone maar verschillend gekleurde baksteen zijn. De gebouwen worden bedekt met schalies in gele, zwarte en purperen kleuren, afgewisseld met keramiek waarmee allerlei figuren zullen worden gemaakt.

De prachtige gebouwen werden ontworpen door de kundige bouwmeester Louis Cloquet, professor aan de hogeschool, die ook gezorgd heeft voor de plans van de nieuwe klinieken aan de Bijloke en het posthotel aan de Korenmarkt. Ze zullen een bewijs te meer geven van zijn talent.

De werken worden met veel ijver voortgezet. Pas op het einde van augustus begonnen zijn bijna alle grondvesten van de hoofdgebouwen reeds tot boven de grond.

Men werkt voor het oogenblik met 40 tot 50 arbeiders, doch dit getal zal verhoogd worden zodra men aan de eigenlijke grote werken zal beginnen.

De heer burgemeester, die maandag van zijn reis in Rusland is teruggekeerd, heeft de werf bezocht en zijn voldoening uitgedrukt over de snelle vordering.

7 november 1902

In de maand februari 1901 heeft de stad mededeling bekomen van de plans welke door de bouwkundige Cloquet werden opgemaakt voor de gebouwen van het hogeschoolgesticht, verbonden aan de nieuwe kruidtuin.

Het schepencollege heeft dit ontwerp niet ten volle kunnen goedkeuren. Het heeft bij de regering uitdrukkelijk voorbehoud gemaakt over de algemene stijl, die stellig zal gehekeld worden.

Door het gebruik van zeer kostbare materialen zullen de gebouwen overigens veel meer geld kosten dan het behoeft. Het dak zal een buitengewone oppervlakte beslaan, hetgeen grote uitgaven aan onderhoud zal veroorzaken.

7 februari 1903

Een geschil tussen de stad en de staat over de broeikassen van de kruidtuin zal spoedig bijgelegd zijn. De tuin wordt over een paar jaren voor het publiek geopend.

17 mei 1903

Maandag heeft in de bijzondere school van de burgerlijke genie in de Plateaustraat de aanbesteding plaatsgehad voor het opbouwen van grote broeikassen voor de teelt van uitheemse planten in de nieuwe kruidtuin van de Ledeganckstraat. De heer Van Herreweghe van Gent deed met 168 412 frank de laagste aanbieding.

6 juni 1903

Het stadswater voor de hovingen van de kruidtuin zal geleverd worden tegen 600 frank per jaar. Voor de gebouwen tegen 20 centiem de kubieke meter.

24 januari 1905

De heer Vander Linden, opzichter-beheerder van de hogeschool en Bruneel, schepen van de stad Gent, zijn wederzijds overgegaan tot de overlevering aan de stad van de gewezen kruidtuin op de Steendam en de nieuwe in het park aan de staat.

De nieuwe kruidtuin beslaat een oppervlakte van 3 ha 53 a, de oude was maar 1 ha 25 a groot. De beplantingsdienst is op de grond van de oude tuin dadelijk begonnen met de inrichting van een square, in afwachting dat men er de nodige straten aflijnt om er een nieuwe wijk te maken. In alle geval zal men de eeuwenoude bomen sparen.

5 augustus 1905

Zeventig dagbladschrijvers van verschillende landen brengen morgen te Gent een bezoek aan de merkwaardige gebouwen en de nieuwe kruidtuin in het park. De heer Mac Leod, bestuurder, zal hen opwachten en alle gewenste inlichtingen geven.

12 juni 1906

Reeds dikwijls is gevraagd waarom de nieuwe kruidtuin, aangelegd in een gedeelte van het park, niet zoals de vroegere op de Steendam voor het publiek geopend wordt. De heer Burvenich, leraar bij de hof- en landbouwschool, aanziet dit om verscheidene redenen als onmogelijk.

Hij zegt dat slechts een zeer klein deel zonder nadeel ter beschikking van het publiek kan worden gesteld. Hij heeft reeds een afschrik van een openbaar bezoek, als hij er aan denkt dat het zoontje van één van zijn voorgangers dood viel, na in de tuin vergiftigd fruit te hebben geplukt en opgegeten.

Het bezoek aan de serren is ook moeilijk, doordat men elke groep bezoekers zou moeten doen vergezellen. De kruidtuin moet blijven wat hij is, een prachtige en zo volledig mogelijke verzameling. De toegang moet wel mogelijk worden gemaakt voor de personen die er uit wetenschappelijk belang heenkomen.

De heer Burvenich heeft er niets op tegen dat men de inrichting op zekere feestdagen laat bezoeken, maar ze voor het publiek openstellen is kostelijk voor de verwarming van de serren, nadelig voor degenen die willen studeren en gevaarlijk voor de kinderen die er aan schier onvermijdelijke ongelukken zijn blootgesteld.

17 augustus 1906

Voortaan zal op zondag van 8 uur 's morgens tot 's middags de kruidtuin toegankelijk zijn voor het publiek, met uitzondering van de serren, de oranjerie en het proefveld. Bij grote toeloop in het park zal de tuin gesloten blijven.

1 september 1919

De heer De Bruyne, schepen van de stad Gent en leraar aan de faculteit der wetenschappen van de hogeschool, had de gekwetsten van het hospitaal van Hoogstade die thans in het krijgsgasthuis van het Feestpaleis verblijven verzocht, een bezoek te brengen aan de kruidtuin, de serren en de verschillende lokalen welke onder meer de schone verzamelingen vruchten bevatten van een geheel leven van werkzaamheid door wijlen professor Mac Leod. De bezoekers werden geleid door de heer Arthur Impens, cultuuroverste, die hun alle gewenste inlichtingen gegeven heeft.

Op het ogenblik van afscheid deelde de heer Impens de gekwetsten mee dat het hun toegelaten is tekeningen of schilderijen te maken onder de frisse schaduw van de hof. De gekwetsten bedankten van harte allen die hun dat genoegen hadden gedaan.

2 juni 1921

De plantentuin van de hogeschool in het park van de citadel zal vanaf 5 juni 's zondags van 9 tot 12 uur weer voor het publiek toegankelijk zijn. Kinderen beneden de 12 jaar die niet in gezelschap zijn van volwassen personen worden niet toegelaten. Het is streng verboden de planten te beschadigen of honden mee te nemen.

20 juni 1923

De bond der oud-leerlingen van de staatshofbouwschool van Gent heeft vernomen dat de lokalen die thans in gebruik zijn door de tuinbouwschool, te beginnen van 1 september aan de normaalschool zullen afgestaan worden en er tevens sprake van is de tuinbouwschool af te schaffen.

De bond doet een oproep tot de openbare mening opdat die maatregel tegen het oudste gesticht van zijn soort niet ten uitvoer zou worden gebracht.

10 juni 1926

Vanaf 13 juni zullen zekere serren van de plantentuin iedere zondag van 9 tot 12 uur en iedere donderdag van 14 uur 30 tot 17 uur 30 voor het publiek openstaan.

Het is streng verboden bloemen, scheuten of planten weg te nemen. Overtreders zullen vervolgd worden. Dit gebod is des te meer gewettigd, daar zekere giftige planten grote gevaren kunnen opleveren.

11 november 1931

Men is in het park volop bezig het gedeelte van de wal te reinigen nabij de brug aan de Emiel Clauslaan. Verscheidene karren zand en aarde zijn er reeds uitgehaald.

Werklieden zijn begonnen aan het afbreken van de broeikassen van de universitaire kruidtuin. Zij moeten alle tot op de grond gesloopt en daarna gemoderniseerd worden in beton in plaats van metselwerk. Alles zou toekomend jaar in december moeten voltooid zijn.

8 april 1933

Maandag 24 april, tijdens de Floraliën, zullen de nieuwe broeikassen in de plantentuin van het Botanisch Instituut der Rijksuniversiteit te Gent officieel in gebruik worden genomen. Er zal om 10 uur 30 vergaderd worden in de collegezaal, Ledeganckstraat 31.

26 april 1933

Bij de opening van de broeikassen in de plantentuin liet een rondgang in de nieuwe serren toe er de harmonische lijnen en de passende indeling van te waarderen. De grootste belangstelling ging natuurlijk uit naar de serre van de Victoria Regia, maar ook de kassen met agaven, cactussen, varens en palmen kregen veel aandacht.

Daarna werd de proeftuin in ogenschouw genomen, waar alles stelselmatig volgens soorten is ingedeeld en toen was het de beurt aan allerlei laboratoria, herbariums, boekenzalen en vooral de modellenverzameling die grotendeels aan professor Mac Leod te danken is.

11 januari 1935

Zaterdagavond is van 7 uur 30 tot 9 uur 30 de plantentuin toegankelijk voor het publiek. De wintertuin en de warme serren kunnen er bij elektrische verlichting bezocht worden. Ingang langs de Ledeganckstraat 35.

31 maart 1936

Het bestuur van de rijksuniversiteit van Gent laat weten dat gezien de bijval van het laatste avondbezoek aan de plantentuin, op 19 april de tropische serre elektrisch zal verlicht zijn en kosteloos voor het publiek open zal staan. Toegang langs de Ledeganckstraat en de Emiel Clauslaan.

3 juli 1936

Vrijdag zal in de plantentuin van 21 tot 22 uur de bloeiende Victoria Regia te bezichtigen zijn. Alle serren zijn verlicht.

4 september 1937

De Rijksmiddelbare Tuinbouwschool, in 1847 opgericht, werd in 1889 ondergebracht in een vleugel van de staatsnormaalschool aan de Hofbouwlaan te Gent en in 1923 afgeschaft uit reden van spaarzaamheid.

In 1931 werd ze onder het bestuur van de heer Delbeke nieuwe levenskracht ingeblazen. In 1933 ging de school over naar het Ministerie van Onderwijs. Dit feit was van overwegend belang voor het bestendigen van haar bestaan. Het ministerie zag in dat de zetel van de wereldberoemde Gentse Floraliën een tuinbouwschool diende te bezitten, waardig aan haar vermaarde culturen. Na 90 jaren bestaan beschikt de school eindelijk over eigen gebouwen, eigen terreinen en degelijk onderwijsmateriaal. In oktober zal de Gentse tuinbouwschool definitief worden ondergebracht in de nieuwe lokalen langs de Brusselsesteenweg te Melle op het gehucht Zwanenhoek, in volle centrum van het hofbouwbedrijf.

Erik De Keukeleire

Fragmenten uit “De Gentse citadel en het Citadelpark - deel 1 (1819-1907)”, 340 pagina’s en “deel 2 (1908-1940)”, 320 pagina’s, oktober 2004, uitgaven in eigen beheer.

GENT EEN FRANSTALIGE STAD?

Dit plezant stukje werd ons toegestuurd door de heer Erik Platteeuw.

Dat is ze in elk geval vele jaren geweest. Al wie op de maatschappelijke ladder een trap hoger stond dan de gewone arbeider was Franstalig. Ook alles wat een publiek karakter had. Dat Frans was vaak een zeer gebrekkige vertaling van het Nederlands. Een sprekend voorbeeld waren de straatnamen. Onderstaande straatnaam moest de vertaling zijn van de Ketelvest.

Het gesproken Frans was doorspekt met Gents dialect. En omgekeerd was het gesproken Nederlands vaak Gents dialect doorspekt met Franse woorden. Willem Elsschot zat eens in een café op het Sint-Baafsplein en noteerde een gesprek gevoerd door enkele dames aan een naburige tafel:

*Tiens, monsieur de Dottenijs,
oh, bonjour madame Matthijs.
Alles wel? Non d'un chien.
En de kinderen? Oh très bien.*

*Maar wat zie ik in een wip?
Is dat niet dien vuilen type?
Joat. Hij is 't, ce sale vendu.
Cache moi sous ton paraplu.*

*Wat verkocht diene salaud?
Mais aux Boches des marrons chauds.
On m'a dit du wijnazijn.
Moet toch t' een of 't ander zijn.*

*Ouf, hij is nu gepasseerd?
Ik was danig gegeneerd.*

*Is hij niet geacquiteerd?
Joajij, hij wordt gedecoreerd.*

*Pas un mot, ma chère Loulou.
Ik houd ook mijn muile toe,
want 'k ben lelijk geëmbêteerd:
zo vlak naast ons gepasseerd.*

*Niemand is nog gerust in Gent
met diene vuile vieze vent.*

*Bien des choses, madame Matthijs.
Au revoir, de Dottenijs.*

DOCUMENTATIECENTRUM

Op 2 april 2005 werd het Bestuur van het Documentatiecentrum als volgt vernieuwd:

Ere-voorzitter : André Verbeke (Gent)
Voorzitter : Bert Vervaet (Zaffelaere)
Ondervoorzitter : Louis Gevaert (Destelbergen)
Secretaris : Martine De Raedt (Wervik)
Penningmeester : Miet De Groote (Destelbergen)
Bibliothecalesse : Angèle Van Geluwe-Eggermont (Gent)
Overige leden : Marcel Vander Straeten (Gent), Roger Poelman
(Sint-Amandsberg), Hubert De Vos (Sint-Amandsberg)

De Algemene Vergadering omvat, naast de reeds vermelde leden van de Raad van Bestuur, ook nog Christiane Van Winckel (Gent), Hugo Collumbien (Sint-Amandsberg), Geert Geers (Eeklo).

OPROEP TOT MEDEWERKING

Eind 2001 verscheen onze publicatie “Indices op de ‘Ghendtsche Tydinghen’ (1972-2000)”. Eind 2006 hopen wij daarop een vervolg uit te geven dat de jaren 2001-2005 zal overspannen. Onder onze lezers zijn er ongetwijfeld meerdere die veelvuldig en intensief de Indices zullen geraadpleegd hebben. Waaruit volgt dat de gebruikers eventueel anomalieën, tekortkomingen en missingen genoteerd hebben.

Graag werden wij daarvan op de hoogte gesteld om daar in de toekomst rekening te kunnen mee houden.

Mochten er ontbrekende of synoniemen gevonden worden op de bestaande trefwoorden dan zullen wij dit graag inlassen.

Nieuwe ideeën of suggesties die kunnen leiden tot een nog betere bruikbaarheid van de “Indices” zijn welkom op ons adres: Heemkundige Kring Gent - Koggestraat 14 - 9000 Gent.

VEREREMERKING

Onze Kring is sedert zijn stichting in 1972 aangesloten bij het Verbond van Heemkundige Kringen in Oost-Vlaanderen, nu geheten Heemkunde Oost-Vlaanderen V.Z.W., en waarbij de meeste Oostvlaamse heemkringen zijn aangesloten.

Het Verbond werd gesticht op 28 november 1964 en bestaat dus 40 jaar. Om dit te herdenken werd er een Academische zitting gehouden te Wichelen op 15 oktober 2005 waarbij er onder meer een eremetaal en een oorkonde werden uitgereikt aan al de bestuursleden van de kringen die minstens gedurende 25 jaar en ononderbroken een bestuursmandaat hebben uitgeoefend.

In onze Kring kwamen daar 4 personen voor in aanmerking, nl.:

- Hugo Collumbien sedert 22/10/1972
- André Verbeke sedert 22/10/1972
- Mevr. Angèle Van Geluwe-Eggermont sedert 15/01/1975
- Jo Bombay sedert 12/01/1980

De eerste twee oefenden reeds een bestuursfunctie uit sedert de stichting van de Kring op 12 mei 1971 als een feitelijk onafhankelijke vereniging met een bestuur.

GENTSE MEMORIEDAGEN: 31 JULI - 1-2 AUGUSTUS

31 Juli 1537

Secularisatie van de St.-Baafsabdij.

De Abdij werd in 1536 omgezet in een Collegiale. De Pauselijke bul daaromtrent dateert van 24 Juli 1536. Keizer Karel verklaart de Pauselijke bul uitvoerbaar op 18 Oktober 1536. Ze wordt officieel uitgevaardigd op 7 Februari 1537. De eigenlijke secularisatie vindt plaats op 31 Juli 1537.

De monniken worden kanunniken en doen afstand van de regel van Benedictus. De abt wordt prior, de prior deken, de proost cantor.

31 Juli 1781

Inhuldiging op de Vrijdagmarkt van Jozef II als Graaf van Vlaanderen. Hij zelf was niet aanwezig, de eed werd afgelegd door Hertog von Saksen-Teschen.

31 Juli 1786

Geboorte van de kunstschilder Pierre Van Hanselaere.

Deze leerling van Pierre Van Huffel was een tijdlang werkzaam in het atelier van Louis David in Parijs en trok vervolgens naar Italië waar hij 13 jaar zou blijven. In Napels was hij een aantal jaren hofschilder.

Bij zijn terugkeer in zijn geboortestad werd deze uitstekende portretschilder benoemd tot leraar aan de Academie waar hij een markante invloed uitoefende op zijn talrijke leerlingen. Een onder hen was Theodoor Canneel.

In 1835 kocht hij het lokaal van de “Sodaliteit” in de Korte Meire en had er een 10-tal jaren zijn atelier. Hij overleed op 10 Maart 1862.

31 Juli 1814

De 5 Amerikaanse onderhandelaars (Amerikaans-Engels Vredesverdrag) installeren zich in het hotel Schamp in de Veldstraat, daar waar nu het huis Caron is.

31 Juli 1819

Jozef Guislain promoveert tot Dokter in de Geneeskunde aan de Universiteit van Gent. Hij werd geboren op 2 Februari 1797 in een kunstminnende familie en het was de bedoeling dat de jonge Jozef die veel talent bezat voor tekenen architect zou worden.

Tijdens het bezoek aan een vriend die geneeskunde studeerde ontdekt hij zijn ware roeping. Hij laat het tekenen varen, assimileert op korte tijd het Latijn en begint zijn studies aan de “Ecole de Médecine”. In 1817 gaat hij over naar de pas gestichte Universiteit en promoveert er 2 jaar later.

De jonge Guislain wordt diep geschokt en komt in opstand tegen de onmenselijke manier waarop krankzinnigen behandeld worden: geketend opgesloten in een stinkend hok worden ze bij de minste weerstand geslagen en behandeld zoals men het gevaarlijkste dier nog niet zou behandelen.

Heel zijn leven zal hij een verbeterde strijd voeren voor de lotsverbetering van deze ongelukkige mensen. Hij doet baanbrekend werk op het gebied van de hervorming en de humanisering van de verpleging van geesteszieken.

In 1828 wordt hij Hoofdgeneesheer van de Gentse krankzinnigengestichten.

In 1835 wordt hij Professor van Physiologie aan onze Universiteit, nadat Professor Jozef Kluyskens, in naam van heel de Faculteit, er bij de Regering op aangedrongen had hem te benoemen. In het verzoekschrift werd er gezegd dat daardoor de wens van allen in vervulling zou gaan.

Zijn wetenschappelijke werken volgen nu elkaar in snel tempo op en verwekken overal sensatie.

Enkele jaren vóór zijn dood wordt één van zijn dromen verwezenlijkt: de bouw van het krankzinnigengesticht dat later zijn naam zou dragen. De plannen ervan werden ontworpen door de niet gediplomeerde architect Jozef Guislain.

Jarenlang was hij Voorzitter van de Gentse “Société de Médecine” en in 1842 werd hij lid der Academie van Geneeskunde, later ook van de Keizerlijke Academie te Parijs.

Hij stierf op 1 April 1860 en werd begraven op het Campo Santo.

Nog heel wat herinnert aan hem in Gent: buiten het Guislaingesticht hebben wij ook nog een Guislainstraat, een Guislainbrug en een Guislainstandbeeld dat ingehuldigd werd 27 jaar na zijn dood. In 1960 werd een gedenkplaat ont-huld aan zijn huis in het Engelandgat; ze werd geschonken door de Gentse psychiater Dr. Evrard.

Als blijk van erkentelijkheid en waardering schonken zijn studenten hem in 1855 een marmeren borstbeeld dat gemaakt werd door Antoon Van Eename.

31 Juli 1828

Geboorte van de componist-dirigent-musicoloog August Gevaert.

Wat vandaag niet meer mogelijk is, kon toen nog. In die tijd werden talentvolle jongeren niet geblokkeerd door artificieel opgedrongen barrières; zij mochten vrij ontwikkelen. Als 13-jarige knaap studeert August klavier, harmonie en compositie aan het Gents Conservatorium. Op zijn 15e wordt hij orgelist in de Jezuïetenkerk. Op zijn 19e krijgt hij de prijs van de “Société des Beaux-Arts” voor zijn Vlaamse cantate “België” en kaapt hij “en passant” de Prijs van Rome weg met zijn “Le Roi Lear”.

De studietoelagen aan deze prijs verbonden brachten hem gedurende enkele jaren in Frankrijk, Spanje, Duitsland en Italië.

Hij is 20 jaar als zijn opera “Hughues de Somerghem” in Gent gecreëerd wordt, 21 als zijn opera-buffo “La Comédie à la Ville” dezelfde eer te beurt valt. Een mooie palmares voor iemand die pas meerderjarig is geworden. Hij zou een 10-tal lyrische werken componeren.

In 1852 gaat hij in Parijs wonen, maar nu en dan komt hij toch eens over naar Gent.

In 1857 wordt hij Muziekdirecteur van de Parijse Opera.

In 1871 (hij is dan 43 jaar) komt hij terug naar België om Fétis op te volgen als Directeur van het Brussels Conservatorium, een functie die hij zou uitoefenen tot aan zijn dood. Bij zijn benoeming brachten de “Melomanen” hem een serenade.

Onder zijn leiding werd het peil van het muziekonderwijs gevoelig opgetrokken. Hij stichtte de “Société des Concerts du Conservatoire” waarmee hij een grote invloed uitoefende op het Brussels muziekleven dat voornamelijk gericht was op Frankrijk. Voortaan kon men ook Bach, Beethoven, Händel en andere Duitse componisten horen.

Werken van Gevaert worden nog regelmatig uitgevoerd, want van wie dacht u was “Vers l’Avenir”, “Naar Wijd en Zijd” en de fameuze “Arteveldecantate”? Van niemand minder dan van August Gevaert.

Hij stierf te Brussel op 24 December 1908.

Alhoewel geboren in Huise was de naam Gevaert toch zeer goed bekend in Gent, mede door het feit dat zijn broer Vitus hier een gekende pianofabriek had.

31 Juli 1849

Dood van Norbert Cornelissen.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2004 - nr. 6 - blz. 379-380.

31 Juli 1889

Geboorte van Frans Masereel.

Een van die Gentenaars die toevallig elders geboren werden, namelijk in Blankenberge waar zijn ouders tijdelijk verbleven.

Na zijn middelbare studies ging hij naar de Academie waar hij lessen volgde bij Jules De Bruycker. Zijn leraar bracht hem de liefde bij voor Gent, voor zover hij die nog niet bezat. Na enkele jaren zei de Directeur van de Academie, Jean Delvin,; “Masereel, gij kunt hier niets meer leren, ga op reis.” Iets wat hij dan ook deed. Waar heeft hij overal niet gezeten? Zijn impressies telkens achterlatend onder de vorm van tekeningen of houtsneden.

Frans Masereel (1889-1972)

Deze geëngageerde kunstenaar vocht tegen onrecht, de macht van het geld en van de wapens, het materialisme. Zijn productiviteit was enorm, op 3 jaar tijd maakte hij, enkel maar voor een Zwitsers dagblad, 2.000 tekeningen. Hij illustreerde werken van Villon, Maeterlinck, Maupassant, Walt Whitman, Streuvels, Charles De Coster, Verhaeren, etc.

De cosmopolitische Masereel heeft eens verklaard dat hij gelukkig geweest was het kleinzielig en bekrompen België te kunnen verlaten, maar dat was toch maar één aspect van zijn verhouding met België, want uit zijn oeuvre

“Mijn Land” blijkt duidelijk dat deze uitspraak toch wel moet genuanceerd worden.

Van 1914 tot 1922 woonde hij in Genève. Hij vertrok dan naar Parijs en ging vervolgens wonen in een vissersdorpje nabij Boulogne-sur-Mer. In 1936, bij het uitbreken van de Burgeroorlog in Spanje, vertrekt hij naar dit land. Twee jaar voordien had hij zich lid laten maken van de “Association des Ecrivains et Artistes Révolutionnaires”.

Hij maakte reizen door Rusland en China en ging zich, na de capitulatie van Frankrijk in 1940, vestigen in Avignon. In 1950 gaat hij definitief wonen in Nice, niet in een van die grote villa’s, maar op de 4e verdieping van een pand zonder lift in het oud havenkwartier.

Gedurende zijn leven was hij meer bekend in het buitenland dan in zijn eigen land.

Toen Pierre Kluyskens eens een reis maakte naar Rusland belandde hij in een fabrieksbibliotheek. Toen de arbeiders waarmee hij een gesprek voerde vernamen dat hij van Gent kwam, riepen ze verrast: “Ah! de stad van Masereel.”

Hij had soms moeilijkheden met België, dan nam Gent toch een apart plaatsje in in zijn hart, want op zijn sterfbed drukte hij de wens uit in Gent begraven te worden. En dat hij toch wel een èchte Gentenaar was, blijkt duidelijk uit een interview dat de B.R.T. destijds van hem afnam. Toen men aan de man die het grootste deel van zijn leven in het buitenland had doorgebracht, vroeg: “Spreekt u ook Nederlands?”, antwoordde hij: “Nïen-aok, maor ‘k spreke goe Gèns.”

Frans Masereel stierf te Avignon op 3 Januari 1972 en werd op 8 Januari begraven op het Campo Santo.

1 Augustus 1856

Geboorte van Armand Heins als zoon van de steendrukker Nikolaas.

Hoeveel honderden etsen, litho’s, tekeningen, aquarellen, schilderijen deze fijnzinnige kunstenaar ons achtergelaten heeft kan niemand bij benadering vertellen.

Er zullen wel niet veel Gentse historische gebouwen zijn of schilderachtige hoekjes, die niet door hem werden uitgebeeld.

Maar ook het Vlaamse landschap was een dankbaar en geliefd onderwerp voor hem, want naast zijn “Album du Vieux Gand” was er ook nog een reeks van 120 litho’s ondergebracht in zijn “Vieux coins de Flandre”.

Zijn talent was zo opmerkelijk dat hij op 20-jarige leeftijd reeds medewerker was van het prestigieuze Franse tijdschrift “L’Illustration”.

Armand Heins (1856-1938)

Hij werd ook zeer gewaardeerd als decorateur. Hij versierde o.m. de Schermzaal van de St.-Michielsgilde, de 15^e eeuwse zaal van de Achtersikkel, de Arsenaalzaal van het Stadhuis, de vergaderzaal van de Vlaamse Academie, lokalen van het Hôtel Faligan, de concertzaal van het Conservatorium, de grote zaal van de Beurs, etc.

Ook belangrijk waren zijn activiteiten op historisch gebied. Samen met Paul Bergmans ligt hij aan de basis van de “Inventaire Archéologique de Gand”. Deze historische documentaire fiches over het Gents patrimonium werden opgesteld door specialisten. De meest vruchtbare onder hen was Armand Heins die niet alleen 118 van de 570 fiches voor zijn rekening nam, maar ook nog vele anderen illustreerden. Wanneer wij vandaag nog zo goed ingelicht zijn over tal van archeologische details van menig Gents gebouw, dan is dat te danken aan Heins die alles direct optekende en tekende.

Citeren wij terloops zijn leeuwenaandeel in de voorbereiding van de Sectie “Oud Vlaanderen” in de Wereldtentoonstelling van 1913 en van de historische optocht van de St.-Michielsgilde in hetzelfde jaar.

Het was onvermijdelijk dat Armand Heins als warme verdediger van ons patrimonium, zou zetelen in de “Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten”. In een periode toen deze Commissie nog uitsluitend bestond uit prestigieuze figuren en men er toen nog geen behoefte aanvoelde om na iedere gemeenteraadsverkiezingen de samenstelling ervan te wijzigen om ze aan te passen aan de verkiezingsuitslagen. Men beschouwde het toen als vanzelfsprekend dat monumentenzorg en de verdediging van ons cultureel bezit een zaak was die boven en buiten alle politiek stond.

Hij stierf vrij eenzaam in het gesticht in de Molenaarstraat op Kerstdag 1938.

1 Augustus 1884

Geboorte van kunstschilder Henri De Budt.

De joviale, optimistische en dynamische Henri De Budt was een kunstschilder die nu in de vergetelheid begint te geraken. Volledig ten onrechte trouwens. Hij studeerde aan onze Academie en bekwaamde zich niet alleen in het tekenen, maar ook in het schilderen, het etsen, het steendrukken.

Bij het begin van de oorlog 1914-1918 was hij betrokken bij de verdediging van Antwerpen, maar werd daarna geïnterneerd in Holland. Dat belette hem niet een merkwaardige kunstbedrijvigheid aan de dag te leggen in het interneringskamp.

Gedurende een halve eeuw zou hij ontelbare doeken en etsen maken van zijn geliefd Gent en van de schilderachtige Oostvlaamse landschappen.

Misschien hebben oudere van onze lezers nog zijn atelier bezocht op de Lievekaai 6. De muren hingen er vol met Gentse stadsgezichten: de Lievebrug (dat kon niet missen) met op de achtergrond het Gravensteen, de Muinkkaai met een binnenschip in de optrekkende ochtendnevel, stijlvolle gevels, oude waterlopen, stemmige volkswijken.

Wanneer men daar binnentrad was het meteen duidelijk dat hier een artiest leefde met een ingeboren gevoel voor schoonheid en die het talent bezat het weer te geven. Twee kwaliteiten die helaas te vaak ontbreken bij hedendaagse kunstenaars.

Maar hij werd vanzelfsprekend niet alleen geboeid door zijn Gentse hoekjes, hij maakte ook prachtige Schelde- en Leielandschappen, en op andere doeken ontdekt men de typische sfeer van de Denderstreek, het Meetjesland, de Vlaamse Ardennen.

Gontran Van Severen kon terecht schrijven dat zijn werk een onuitputtelijke schat is die aanleunt bij deze van Armand Heins, Jacques Bergmans, Herman Verbaere en Nojorkam.

In 1964, toen hij 80 jaar werd, werd hem een verdiende hulde gebracht door talrijke vrienden. Dit gebeurde tijdens een Academische zitting in het Gouvernementshotel; ze werd gevolgd door een retrospectieve van zijn werk. De feestredenaar, Professor Paul De Keyser zei: “Indien één Gentenaar van zijn generatie een warme hulde verdient, dan is het wel de Gentse volksjongen Henri De Budt.”

Henri De Budt overleed in 1967.

1 Augustus 1886

Opening van het zwembad Van Eyck.

De Brusselse ingenieur van Duitse origine Edward Zollikofer en de Gentse architect Edmond De Vigne sloten een conventie af met de Stad waarbij zij de concessie kregen voor de bouw en de exploitatie van een zwembad.

Enkele voorwaarden waren dat deze instelling na 44 jaar eigendom zou worden van de Stad, dat de politie-agenten en de pompiers 's morgens vóór 10 uur gratis mochten zwemmen en dat een voormiddag zou voorbehouden worden voor de leerlingen van de stadsscholen.

De namen Zollikofer en De Vigne waren hier goed bekend, die 2 hadden hier immers enkele jaren voordien grootse werken uitgevoerd, namelijk de rechtstreekse verbinding van de Zuidstatie met het stadscentrum.

Zij stonden hun concessie af aan een nieuw opgerichte maatschappij “La S.A. des Bains et Lavoirs publics de Gand”.

Het bad zou gebouwd worden bij de nieuwe bruggen over de Schelde en de Visserij en - konden wij lezen - “de bouwingen zullen een lief voorkomen hebben en een wezenlijke verfraaiing van dien wijk zijn.”

Er werd onmiddellijk gestart met de bouw van het zwembad dat een lengte kreeg van 37 m., een breedte van 15 m. en een diepte die ging van een halve meter tot 3,5 m.

De bouw van dit zwembad was een goede zaak want aldus kon een gezonde sport beoefend worden zonder risico's. Dezen die voordien wilden zwemmen deden dit op eigen risico op meestal verboden plaatsen in de Leie, de Schelde en de dokken. Gedurende de zomermaanden waren verdrinkingen dan ook dagelijkse kost. De onzuiverheid van die waterlopen wat toen wel niet wat het nu is, maar toch...

In de Van Eyck was de zuiverheid van het water dat permanent ververst werd, gegarandeerd. Bovendien bezat het een aangename temperatuur want warm water werd geleverd door de nabijgelegen textiel fabriek van Lousbergs op de Reep.

Het geheel kwam er in 2 jaar en op zondag 1 Augustus 1886 was de grote dan eidelijke aangebroken. Het werd een overrompeling en dat er die dag enorm veel gezwommen werd staat buiten kijf: om 16 uur moest men het bad sluiten omdat er geen zwembroekjes meer waren, men had er toen 889 verhuurd.

Het oudste zwembad van ons land onderging nadien talrijke verbouwingen.

1 Augustus 1893

Ontbinding van de Balboogmaatschappij “Nemrod”.

De balboog was een soort kruisboog met een holle buis i.p.v. een gleuf. Daarmee werden loden balletjes afgeschoten.

De maatschappij werd gesticht in 1843 door Leon de Saint-Genois, de broer van Jules. Vanaf 1844 oefende men met deze “arbalète à jalet” op een terrein aan de Visserij. In 1846 zat men reeds in een nieuw lokaal in het Straatje van Berouw en in 1848 verhuisde men naar de Goudstraat in een deel van de oude suikerraffinaderij van P. De Vos.

Vanaf 1852 waren er ook bolderswedstrijden en vanaf 1864 werd er 's winters ook gekaart.

In 1872 verhuisde men naar de Garenmarkt en in 1882 zat men in het “Hôtel d'Allemagne” op de Koornmarkt.

In 1893 waren er nog slechts 6 leden, wat aanleiding gaf tot de ontbinding.

1 Augustus 1965

Invoering van de “Blauwe Zone” in Gent

2 Augustus 1795

Franse troepen bezetten de Koornmarkt, de Kouter en de Vrijdagmarkt, tengevolge van de onlusten die zijn uitgebroken. De armoede is zo groot dat het volk de bakkerijen heeft geplunderd.

2 Augustus 1805

Dood van Charles Joseph De Graeve.
Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 1989 - nr. 1 - blz. 56-61

2 Augustus 1824

Geboorte van Willem Rogghé.

Hij werd geboren in Aalst, maar toen hij nog klein was kwamen zijn ouders naar Gent wonen. Zoals dat in die tijd gebruikelijk was moest de kleine zo vroeg mogelijk gaan werken om bij te dragen tot het gezinsinkomen.

Wij vinden hem bijgevolg als 10-jarige terug bij “De Gazette van Gent” in de Veldstraat waar hij de stiel van letterzetter leert. Hij moet op een bankje gaan staan om aan de “steen” te kunnen.

Willem mocht dan wel klein zijn, maar dom was hij zeker niet. Hij las alles wat er onder zijn ogen kwam en evolueerde van een bekwame letterzetter tot chef van de drukkerij, redacteur en tenslotte hoofdredacteur van “De Gazette van Gent”.

Maar Rogghé had ook letterkundige interesses en ambities en in 1856 opent hij de eerste Vlaamse boekhandel in Gent. Hij gaf het anticlericaal blad “Baas Kimpe” uit en de bijtende teksten die daarin te lezen stonden vloeiden uit zijn pen.

Met enkele “Fonteinisten” stichtte hij in 1845 een zangmaatschappij die zou bekend worden als het “Willemsgenootschap”.

Hij publiceerde gedichten, volksliederen, verhandelingen over kunst en geschiedenis en werkte mee aan andere tijdschriften. In 1890 verschijnt zijn boek “Het Nederlandsch Toneel te Gent.”

In 1865 had hij “De Gazette van Gent” verlaten omdat zijn boekhandel en zijn andere activiteiten te veel tijd in beslag namen.

Liberaal gemeenteraadslid van 1879 tot 1884 was Rogghé ook Hoofdredacteur van het blad “De Goudmijn des Landmans.” Op de titelpagina stond een koe afgebeeld wat voor gevolg had dat het blad weldra bekend werd als “De Koe”. In feite was het een liberaal propagandabladd voor het platteland en Rogghé bekenet: “Daarin werden veel artikels over landbouw, vee-kweek gegeven, maar die dienden alleen als verguldsel van de politieke pillen die ik mijn lezers zocht te doen slikken.” Hij bekløeg er zich over dat de volharding niet de voornaamste kwaliteit was van zijn jonge medewerkers, want na een 6-tal weken was hij alleen nog de voeder van de koe. Na 6 jaar hield hij het voor bekeken, wat meteen het einde betekende van dit blad.

Willem Rogghé stierf op 30 September 1896. Zijn boekhandel werd overgenomen door Julius Vuylsteke.

2 Augustus 1895

Geboorte van Edmond Boonen.

Deze poëtische apotheker van de Begijnengracht stichtte in 1950 de vereniging “De Vrienden van het Oud Begijnhof”. Hij zou er tot aan zijn dood de Voorzitter van zijn.

Als vurige verdediger van ons cultureel patrimonium was hij niet alleen lid van “De Vrienden van Oud Gent”, maar hij zetelde ook in de “Commissie van Monumenten en Stadsgezichten”.

Hij schreef een boek met aforismen, een toneelstuk en verschillende bundels verzen (voornamelijk in het Frans).

Hij stierf op 3 Maart 1977.

Hugo Collumbien

BIBLIOGRAFIE

Een bijzonder imposante publicatie is de **“Biografie van Hendrik Jozef Elias”**.

Zij is van de hand van Pieter Jan Verstraete (een schrijfmachine die tot hier toe 22 boeken gepubliceerd heeft).

Volledigheid in een biografie is waarschijnlijk onmogelijk, maar deze begint ze toch wel te benaderen. De auteur had het privilege inzage te kunnen krijgen van het volledig archief van Elias dat berustte bij zijn advocaat Meester Frans Van der Elst.

Dit archief bevatte o.m. tienduizenden steekkaarten, duizenden brieven en manuscripten, herinneringen aan en portrettering van tijdgenoten. Vanuit de gevangenis schreef Elias aan Van der Elst 975 (!) brieven, waarvan sommigen meer dan 30 bladzijden telden.

De auteur ging ook ander bronnen opzoeken in archieven en bibliotheken en bij steeds schaarser wordende tijdgenoten van Elias. Het zal bijgevolg geen verwondering baren dat hij er 8 jaar over deed om deze biografie samen te stellen.

Het boek is vlot geschreven en eens dat men er aan begint zou men het ineens willen uitlezen, iets wat uiteraard onmogelijk is wegens de omvang van het werk.

Men komt nog eens tot de vaststelling dat veel biografieën boeiender lectuur zijn dan veel romans.

Het boek niet willen lezen omdat het gaat over een “collaborateur” zou niet verstandig zijn. De geschiedenis gaat over feiten en of die nu positief of negatief zijn voor het behandeld onderwerp speelt daarbij geen enkele rol.

Deze biografie betekent alleszins een verrijking van de geschiedenis van de bezetting en van de collaboratie in Vlaanderen.

Jongeren zullen er waarschijnlijk minder aan hebben en het misschien saai vinden, maar voor de ouderen die de oorlog en de bezetting meegemaakt hebben is het bijzonder interessant. Zij komen er veel figuren in tegen die zij gekend hebben en gebeurtenissen die zij meegemaakt hebben en ze ontdekken er veel in van wat achter de coulissen gebeurde en waarvan zij geen enkel vermoeden hadden.

Het boek bestaat uit 2 delen. Deel 1: “Van Historicus tot Burgemeester. 1902-1942”. Deel 2: “Van VNV-Leider tot Historicus. 1942-1973.”

Deze 2 boekdelen werden gedrukt bij “Groeninghe” in Kortrijk en tellen samen 1238 bladzijden en een 150-tal foto’s. Formaat: grosso modo 15 x 22 cm. Prijs: 70 euro (2.824 fr.). Te verkrijgen in de boekhandel.

Eventueel bijkomende inlichtingen te verkrijgen bij de auteur Pieter Jan Verstraete - Burgemeester Danneelstraat 83 te 8500 Kortrijk.

Dat is misschien nu iets minder het geval, maar zo'n halve eeuw geleden was FOBE een zeer vertrouwde naam in Gent. Dat werd dan onmiddellijk geassocieerd met "notarissen", maar het was natuurlijk meer dan dat.

Van de hand van Jacques en Martine Willemot is nu een boek verschenen **"La Famille Fobe de Hamme."**

Het begint inderdaad in Hamme in 1564. Over deze familie is zo veel te vertellen dat het een boek geworden is van 278 bladzijden. Het kon niet anders of men komt er ook veel andere namen tegen die bekend zijn in het Gentse. Het boek heeft een formaat van 20,5 x 29,5 cm. en telt een 300-tal afbeeldingen.

Het kost 40,00 euro (1.614 fr.) en kan bekomen worden door overschrijving op rekening 290-0015983-96 van Dr. Jacques Willemot - Pacificatielaan 87 te 9000 Gent.

Van de onvermoeibare heer A. De Schepper (Evergem) ontvingen wij 3 volumes interessante lectuur. Hij heeft "De Autotoerist" van 1970 grondig uitgepluisd en van alles dat betrekking heeft op Gent een fotocopie genomen. Alles methodisch en keurig opgeplakt op grote bladen.

Een eerste deel gaat over het theaterleven: NTG - Arca - Opera - Vertikaal - Jeugdtheater, etc, etc.

Het tweede deel behandelt de tentoonstellingen in Van Eyckstudio. Het derde bevat allerlei nieuws. Aanwezig in het D.C.

Nauwelijks een paar weken later stuurde hij ons een geordende selectie van artikels verschenen in hetzelfde tijdschrift in 1971.

Daarin komen wij figuren tegen zoals Ghislain Mahy, Leo Poppe, Karel-Lodewijk Ledeganck, Jean Ray.

Verder nog het theaterleven in Gent, allerlei over Gent, kunstenaars in de Van Eyckgalerij, etc.

Deze keer mooi ingebonden zodat het de allure krijgt van een echt boek.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

Vraag van de heer W.L. Braeckman

De hier gereproduceerde postkaart met witte afbeelding op zwarte achtergrond maakt deel uit van een niet-genummerde serie. Hoeveel kaarten deze serie omvatte is mij niet bekend. Wel bezit ik er naast de hier afgebeelde nog twee van.

Ze zijn getekend door Wery Willy en gedateerd "Gand 1918". Bovenaan staat een Franse tekst die verwijst naar de eerste Wereldoorlog.

Wie kent deze serie en wie was de tekenaar? Was hij een Gentenaar zoals de lokalisering doet vermoeden? Zijn er biografische gegevens over hem bekend? Is het afgebeeld personage (wat draagt die in zijn handen?) een denkbeldige of een historische figuur?

GÊNSCHE PRÂOT

Stientse de pompier stond alle daoge te kijke nâor de nieuwe gordijnen die Max stond te schildere in de komede.

Max hao da sebiet in de mot; want Max en es nie allienlijk ne grûuten artiest, maor hij es ûuk ne slimme kirrel!

- Diene pompier, zeid hij in zijn eige, es ne veint mee gevoele. 't Er zijn ezûu soms van die simpele meinsche wâor da de keunsten effenaf ingeboren es; mâor die hulder vokaose mankeere.

- Stientse, zei Max op ne morgend, kende gij iets van schildere?

- Ikke? nie vele, menhîere Max, 'k en hê nie anders geweest aos klakpoter; mâor 'k wete toch wat dat er es van al die dijnge, van koeleuren in vernis inzûuvûurt, in 'k hê wel gezien wat dat er dâor inzit.

Dâormee ging Stientse wig in Max wirktege vûurt.

Aos nu de gordijnen af was, wier ze g'expozeerd veur 't publiek.

't Was e mîesterstuk! Max kreeg veel komplementen in hij was in zijne zevensten hemel.

- Kom, Stienste, zeid hij tege de pompiêr, me gâon der en goeie pinte opzette.

- Dat es 't affire, zei Stientse, in ze trokke te gaore nâor d'hirbirge.

- Awèl, zei Max tege de pompier, gij die nu en beetse kender zigt, g'hêt er nu van 't begin tot 't einde bijgestâon, wa peisd'er gij nu af?

- Ikke? zei Stientse, awèl, menhîere Max, 'k hêd er dikkels op gepeisd, ik 'k zei ezuu in mijn eige: da die storse van zeleve moest brande, 't zoe wrîe stijngen in de komede!...

- Mercie, zei Max, in hij liet de pompier zitte.

Jan Cleppe